

Mirod. O.

1506.

13.

XIII. FOLYAM. 8—10. SZÁM.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ

128—130

CID

SPANYOL ROMÁNCZOK

FORDITOTTA

BEKSICS GUSZTÁV

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST
AIGNER LAJOS

Aigner Lajosnál megjelentek:

A PETŐFI-TÁRSASÁG

kiadványai.

Arany Lajos. Itt a szép Alföldön. Népies elbeszélések 1.60, kötve	2.6
László Sándor. Tarka képek. Beszély- és rajzgyűjtemény 2 kötet	
3 frt 20 kr., kötve	4.8
László Sándor. Vig elbeszélések 1.50, kötve	2.4
Aratók Lajos költeményei 1.20, kötve 2 frt, díszkiadás fűzve 2 frt	
kötve	3.-
Arató János. Humoros elbeszélések 1.60, kötve	2.4
Arató Sándor költeményei 2 frt, kötve	3.-
Arató Sándor újabb költeményei 2 frt, kötve	3.-
Arató Mór. Észak honából. Muszka rajzok 1.20, kötve	2.2
Arató Gusztáv. A multról a jelennek. Emlékjegyzetek 1.60, kötve	2.4
Arató Kálmán. Kavicsok. Elbeszélések. 1.20, kötve	2.2
Arató Miklós. Itt is, ott is. 2.50, kötve	3.4
Arató évkönyv. (A cidonai alma. Éjszaki-tól stb.) 1.40, kötve	2.4
Arató Tamás. Molière élete és művei 1.50, kötve	2.5
Arató Gerő újabb költeményei	1.5
Arató Gerő. Rolandné. Tragédia 5 felvonásban	1.5
Arató Sándor gróf. Emlékeim. 2 köt. 3.80, két kötetbe kötve 5.30,	
egy díszkötésben	5.5
Arató Antal. Az én világom. Költemények 1 frt, kötve	2.-
Arató Arnold. A nyomorúság iskolája. Regény 1.50, kötve	2.5
Arató Géza gróf költeményei 1 frt, kötve	2.-
Arató szorú. A Petőfi-társaság közlönye (1879—82.) 8-rét fényképekkel	
8 kötet. Egy-egy 4 frt, díszkötésben	5.-
1883—85. 4-rét fényképekkel, 6 kötet. Egy-egy 4 frt, dísz-	
kötésben	5.5

CID

SPANYOL ROMÁNCZOK

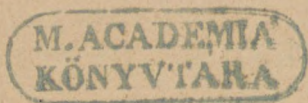
FORDITOTTA

BEKSICS GUSZTÁV

BUDAPEST

AIGNER LAJOS

ELŐSZÓ.

E románczokat több mint egy évtized előtt, szinte első irodalmi kísérleteim idején, fordítottam. Azóta át nem néztem, az eredeti szöveggel össze nem hasonlítottam s így kérem, hogy fogadja az olvasó azokat.

Budapest, 1885. deczember hó.

Beksics Gusztáv.

I.*

Ne vádoljatok azért, hogy
 Jogszerint ítéltem, mértem,
 Ti választátok bíróvá,
 Bár még férfi-kort nem értem.
 Engem választottatok ki
 Érettebb ifjak között,
 Hogy bíróként törvényt üljek,
 Jó, gonosz tettek fölött.
 Meg ne rójatok, ha tán
 Tolvajt, gazt felkötteték,
 Mert ez a gonosztevő nép
 Mind csak hitvány söpredék.
 Komolyan végezve tiszttem,
 Nem mulattam tréfa-, élczen,
 Mert ki a becsületért küzd,
Annak ellensége leszen.
 Tudjátok meg, az igazság
 — Komoly, avagy tréfa szó —
 Olyan, mint szilárd, vas lándzsa :
Nem törik, s nem hajtható!

*A számok az eredeti, Michaelis-féle gyűjtemény számait jelentik.

Hűség lánya az igazság
— Legyen játszi tréfa bár —
Szél, vihar közt is örökre
Áll, miként a szikla-vár.
Most eszembe jut, mit őszám
— Lelke már az égbe' van —
Számталanszor monda nékem,
Hallgassátok meg szavam.
«— A lovag már kiskorában
Megtanulja, jól megértse,
Hogy játék, vagy tréfa közt bár
Az igazságot ne sértse.
Ezt tettem hát most is én,
S azt hiszem, hogy jól tevém.
Követém nagy őszám —
Rá követ senki se vet».
Ezt mondotta don Rodrigo,
S térdelt a király elé le,
S kik felett ítelt hallották,
S még csak *tíz* évet sem éle.

II.

Diegót bánat emésztí,
Mert családját meggyalázták,
Hős, nemes és Junigonál
Ősibb és nemesb családját.
S látja, érzi, nincs hatalma
Megboszulni szégyenét,

Mert öreg már és elaggott,
 Fegyverét nem bírja már.
 S míg ő sinlik bánatában,
 Büszke Gormaz diszruhában,
 Hetykén és bántatlanul jár
 Az utczákon szerte szét. —
 Nem érinti ételét,
 Éj álmot rá soh' se hint,
 Fel a földről nem tekint,
 S nem lépi át küszöbét.
 Még barátival se szól,
 Ajkait lezárja jól,
 Mert megsértné őket e
 Gyalázat lehelete.
 Mig szívében e harez tombol,
 Sokat tervez, meg-meg fontol,
 E szennyfoltot hogy van-e
 Még lemosni eszköze?
 Fiait hivatja egybe,
 S hozzájuk egy szót se ejtve,
 Egyenként terjeszti szét
 Azok gyenge tenyerét.
 De nem azért teszi ám,
 Hogy vizsgálja, nézze tán
 Azok vonalát, erét:
 Spanyolnak e babona
 Soh' se volt tulajdona.
 A becsület visszaadja —
 — Bár éveknek sulya nyomja,

S vér nem heviti erét —
Régi, ifju erejét.
Kezőket úgy megszorítja,
Hogy ezek kiáltják sirva:
«— Már elég! Ó, mit tegyünk?
Ó, megölsz, ereszd kezünk!»
Ahogy Rodrigóhoz ére,
Meghalt már minden reménye:
Gyümölcs néha ott terem,
Hol nem várja senki sem!
Láng ül Rodrigó szemében,
Mint hirkáni tigrisében,
Hangja dörgés, arcza szint vált,
Szinte megrémíti atyját!
Bal lábával hátra lép,
És megrántva jobb kezét,
Ekként tör ki zord haragja:
(No, hisz bámul most az atyja!)
«— Hadd atyám kezem szabadra,
Roszkor ingerelsz haragra,
Ámha nem volnál atyám,
E szókat sem mondanám:
Kiszaggatnám a szivét,
Ki ilyet tenni merészel,
Megölném e pusztá kézzel:
Ez pótolná kard helyét! —»
Sir az atyja, úgy meghatja:
«— Lelkemnek dicső magzatja,
E harag nekem vigasz,

Bús neked, nekem *vig* az.*
 E hevesség nem hazud:**
 Szégyenemért állj boszut.
 Becsületem elveszett,
 Hogyha te meg nem leled. — »
 Buját közli, — meg nem állja —
 Kardot ad neki, s megáldja.
 E kard Gormaz *végzete*,
 S sok dicsőség *kezdete*.

III.

Diego Lainez, Rodrigó,
 A «Kasztillai»-nak atyja
 Töpreng a szégyen felett,
 Mely nemes családját érte.
 Látja, hogy gyenge, erőtlen,
 S bár a vére forr érében,
 Izma, karja fáradott.
 Fiait hivatja hát,
 Nem szól és csak nézi őket,
 Megszoritja a kezüket,
 Hogy lássa: melyik merészebb,
Oly erősen, oly keményen
 Hogy fiai sirva szóltak:
 «— Ó, megölsz, tisztelt atyánk! »

* Tulajdonkép: me agrada = örvendek neki.

** A közbe eső négy sor a legtöbb kiadásban nem fordult elő, s mivel a vers menetét akadályozza, kihagyandónak véltem.

IV.

A jó Diego Lainez
Hogy végezte est-ebédét,
Az asz'álnál még beszélget:
Fia ott van mind a négy.
Három: neje gyermeke, .
Ámde korcs a negyedik,
S ki a négy közt korcs vala,
Cid volt, a Kasztillai.
Ahogy Lainez beszélt,
Ugy csak sértett férfi szól:
«— Gondoljátok, fiaim, meg,
Hogy becsület nélkül élek;
Mert elvettem egy nyulat
Két ebtől — üztek vadat —
Ez ebek kopói voltak
A hires lozáni grófnak.
Durván támadt rám — s gyalázat! —
Szóval, tettel meggyalázott.
Boszuljátok ezt ti meg,
Ifjak vagytok, s én öreg».
Mondva ezt — sirt kiesi hijja —
Most első szülöttjét hívja,
Hogy avassa nagy titkába,
Viszi a szomszéd szobába.
Fia ujját ott bekapja,
Szörnyen marja és harapja.
Fájdalomtól, mit kiállt,

Fia szörnyen felkiált.
 Egy szót sem szólt hát neki,
 És rögtön kikergeti.
 Háromnak még kettő hijja,
 Két fiát együtt be hívja.
 Most is épp oly próbát tett ő,
 Épp ugy ordit mind a kettő!
 Cidre gondol utoljára,
 Legifjabb és korcs fiára.
 Az ujját szájába kapja
 És keményen megharapja.
 Ciden szörnyű kin czikáz át,
 Majdhogy arczul vágja atyját.
 «— Ujjamat bocsásd, atyám,
 Mert goromba leszek ám! »
 Don Diego ezt hogy látja,
 Cidet öleli karjába.
 «— Jöjj, fiam vagy énnekem,
 Jöjj, szeretett gyermekem.
 Rád bizom fegyverimet,
 Fegyverimet, s tisztemet:
 A grófot kivégezed,
 Ha kedves becsületed».

— Jó Cid mindezt hallá, hallá,
 Ámde mitsem válaszol rá.
 Ez történt pár napja ép,
 Cid a grófhhoz már belép.
 Bátorság csendül szavában,
 Délczegen lép, lép be bátran:

«— Gróf, nem hittem volna én,
 Hogy oly durva légy, s kemény,
 Hogy — *kopód*-tól mert elvette
 A nyulat atyám — e tette
 Szégyent hozzon rá te tőled,
 Szóval, ámde *tettel* főleg.
 E szégyen hát, kérdezem,
 Megboszulva mint leszen?»
 A gróf tréfálni akar,
 Ám Cid felpattan hamar,
 Most a gróffal összezsap,
 S ez sebet sebekre kap.

VII.

Rodrigo, a rendithetlen,
 Öreg atyját bátorítja,
 Esküszik, hogy megboszulja
 És letörli könyeit.
 Látja, hogy a tisztos ősz,
 — Minden ok nélkül sértették, —
 Nem érinti ételét,
 Sértve asztalhoz nem ül:
 «— Ne busulj a gaz merényen,
 A mit a gróf ellened tett,
 Mert midőn azt elkövette,
 Feledé, hogy élek én!
 Könyed, mint tűzszikra hull
 Lelkembe, s mint beevődik
 Egész bensőm lángra gyul.

Esküszöm a nagy istenre,
 S arra, hogy fiad vagyok,
 Hogy méltóan megboszullak,
 Vagy szívembe tört verek.
 Add atyám áldásodat,
 Becsületed próbakő lesz,
 Megmondja, mit érek én.
 A próbát érted tevén
 Hév feszíti izmom, érzem,
 S bánatodnak *kezdetét*,
 Meglátod, hamar *kivégzem*».

Kardot s paizst kap sebesen,
 S távozik nagy csendesén.
 A grófot sétán találja,
 Büszkén szól a Cid hozzája :
 «— Gróf, arcod örömben ég,
 Hogy gaz tettet követél el,
 Hogy a becsülethez nyultál
 Vakmerő és durva kézzel.
 Van egy isteni parancs,
 Mely meghagyja, hirdeti,
 Boszu, atyjuk szégyenéért,
 A fiakat illeti.
 Nem vihat veled atyám,
 Mert száz éves öt hiján,
 Én boszulom őt meg rajtad,
 Aki szégyenét okoztad.
 Ő lovag, testőrség közt van,
 És öreg, miként már mondtam,

S meg van sértve, meggyalázva,
Mint mondottam: ok van rája.
De mielőtt elsorvadna,
Bánatában, szégyenében,
Fejedet viszem magammal,
Fejedet neki ígértem».
Megvetőn szól most a gróf, vad
Gunya egy mosolyba olvad.
«— Fuss, fiacskám — hol egy ütlek,
Nem karddal, de bottal ütlek».
Kardjához kap most a jó Cid,
Szörnyű érzés hatja át.
«— A nemesség és igazság,
Többet ér, mint tiz barát!»
Támadásra Cid büszkén ment,
A csapásitól mi sem mentt,
Hasztalan a gróf védelme,
A feje hamar leszelve!
Rodrigo hajánál fogva
Adja át a holt fejet:
«— Im, atyám, ki életében
Ellened emelt kezet».

X.

Diego Lajnez királyát
Megy kézcsokkal üdvözölni,
Háromszáz nemes hidalgo
Száguld Lajnez nyomdokában.
A háromszáz közt van jó Cid,

A kevély Castillai.

Összvéren nyargal mindnyája,
Csak Rodrigo *harczi ménen*,
Mind selyemben és aranyban,
Csak Rodrigo *fegyverében*.
Diszkardot kötött mindannyi,
Csak Rodrigo *harczi kardot*.
Béke-jelvényt tart kezében
Mind, csak ő tart *harczi lándzsát*,
Illatos keztyűt visel mind:
Csak Rodrigo *harczi keztyűt*.
Mindenik diszkalpagot hord:
Csak Rodrigo van *sisakban*,
És sisakja tetejében
Színes toll-bokréta leng.
Egymással beszélve mennek
Utjukon a hősi ifjak,
S mint Burgosba érkezének,
A király jött szembe vélők.
A király lovagjai közt
Most szó váltás, suttogás kél,
Egyik kérdi lassu hangon,
S lassu hangon szól a másik:
«— Itt e fényes nép között jó,
Ki Lozan grófot megölte?»
Ezt meghallván don Rodrigo,
Büszke láng kél a szemében,
S hangos és kevély szavakkal
Igy kiált a Cid reájuk:

«— Köztetek ha van, ki tán,
Vére, vagy bajtársa lévén,
Zokon vette a halálát,
Jöjjön, vonjon számadásra,
Kész vagyok, im, sikra szállni,
Gyalog ép úgy, mint lovon!»
Mint *egy* szájjal válaszol mind:
«— Hidd az ördögöt csatára!»
S mind leszáll most, hogy kézesókkal
Üdvözlje jó királyát,
Csak Rodrigo mozdulatlan,
Csak Rodrigo ül lován.
Ámde most megszólal atyja
— Jól figyeljete szavára!
«— Szállj le té's, fiam, lovadról,
S csókolj kezet a királynak,
Mert urad, parancsolód ő,
S hűbérese vagy te néki».
Rodrigo, amint ezt hallja,
Sérelmet lát e szavakban,
S a hang, melylyel válaszol rá,
Sértett férfiúnak hangja:
«— Hogyha ezt más mondja nékem,
Megfizettem volna érte,
De mivel, atyám, te mondád,
Megteszem szives örömmel.
S már leszáll lováról jó Cid,
Ámde amint térdre omlik,
Kardja kihull hüvelyéből,

A király megrémül erre,
S így szólítja meg zavartan :
«— Távozzál innét, Rodrigo,
Távozzál, pokol szülötte!
Csak arczod szerint vagy ember,
Tetteid szerint oroszlán!»
Rodrigo e szökat hallva
Jó lovára ül azonnal,
És, haragtól izgatottan,
A királyhoz így beszél:
«-- Egy király kezét csókolni
Nem dicsöség én reám,
Mig az szégyenemre válik,
Hogy megcsókolá atyám!»
S ezt amint mondá, elvágat
Rögtön a királyi várból
És vele megy vissza nyomban
Mind a háromszáz hidalgo.
Fényes öltözetbe' volt mind,
Fényesebb lesz majd a vértjök,
Békés összvéren jövének:
Vissza *harczi ménen* térnek.

XI.

Nagy robaj, kiáltozás,
Fegyverzörgés, harczi zaj
Hangzik a burgosi várban,
Hol a grandok gyültek össze.
A király palotájából

Most vonul le udvarával,
S a palota kapujában
Jimena Gomezt találja.
Szétszórt hajjal áll ez ott,
Atyját a grófot siratja.
Don Rodrigo szinte ott áll,
A kezébe' véres lándzsa.
Bámulják a büszke ifjat,
Mily kevélyen hallja, nézi
Donna Jimenát, a mint
Hangosan panaszkodik:
«— Igazságot adj, királyom,
Sujtsd boszud az árulóra,
Ugy legyen fiad szerencsés,
Hős tettének úgy örülj!
Mert ki a jogot nem védi,
Király nevét nem érdemli,
Sem, terített asztalánál.
Hogy nemes szolgáljon néki.
Gondold meg, királyom: ősim
Azon bárók voltak,
Kik Pelagot megvédették
Kasztellán zászlók alatt.
És ha ez nem volna is így,
Látod, hogy árva vagyok,
S a gyengének védelmére,
Az erősnek erejével
Kell hogy készen tartsd karod.
És te vad gyilkos, Rodrigo,

Készítsd véres kardodat,
 Gyenge keblem, im, kitárom :
 Várja durva gyilkodat!
 Ölj meg, áruló, ne kímélj,
 Nő vagyok, mit sem tesz ez,
 Gondold meg: boszut eseng rád
 Dona Jimena Gomez.
 Ha a lovagot megölted,
 A legjobbak legjavát,
 A hit bátor védőjét, az
 Almanórok borzalmát,
 Nem elég, alávaló te,
 Mély keservem, s szégyened,
 Ölj meg, áruló, csak ölj meg,
 Ne tagadd meg e kegyet».
 Jimena Gomez választ várt :
 Rodrigo választ nem ad,
 S megragadja most a kantárt,
 És rögtön lovára kap.
 Esdve, kérve néz Jimena
 Valamennyi hős lovagra,
 S látva, egy sem megy utána.
 «— Álljatok boszut!» — kiáltja.

XII.

A királyok napja volt,
 A hires karácsony napja,
 Szép ajándékát asszony, 'ány
 A kirá'lytól ekkor kapja.

Ime Jimena Gomez

— Lozano gróf lánya ez —

A király elé letérdel,

És szólítja e beszéddel:

«— Bú közt élek, jó királyom,

Bú rágódik jó anyámon.

Reggel, ha közelg nap költe,

Látom, ki atyám megölte.

Egy lovag — alatta mén —

Gyors sólyom van a kezébe,

Máskor ismét ádáz vércse,

Persze hogy vadászni mén.

Hogy nőjön szívem haragja,

Sólymát gerléimre hajtja.

Gerléim vére csepeg rám,

Véröktől piros a szoknyám.

Rá izentem: hagyja félbe!

Fenyegetett még fölébe,

Hogy felvágja a ruhám,

Ott, ahol ez szégyen ám!

Hölgyeim után hálót vet,

Elesábit szűzet, s a nőket,

S megöl egy kis madarat

Az alsó szoknyám alatt.

Ki a jog útján nem mégyen,

Oly király király se légyen.

Ne legyen gyors paripaja,

Arany sarkantyus csizmája,

Asztalát ki se teritse,

Es neje fel ne deritse.
 Ne hallgasson szent misét,
 A király, ilyet ki vét». —
 A király ezt hogy megérti,
 Ilyen formán kezd beszélni:
 «— Csak az ég segíthet itten,
 Adjon jó tanácsot isten!
 Őt megölöm, büntetem,
 A kortes kél ellenem,
 De boszut nem állva rajta,
 Kárát majd a lelkem vállalja».
 «— Hadd a kortest, jó királyom,
 Fel nem lázad, ezt jól látom.
 Ki atyám megölte, majd,
 Kérlek, nekem férjül add.
 S így ki annyi but hozott rám,
 Vigra váltja sorsomat tán».
 Erre így szól jó királya
 — Jól vigyázzatok szavára! —
 «— Mindig hallám mondni, lám,
 És most látom, igaz ám,
 Hogy olyan a női elme,
 Nincs törvénye, nincs értelme.
 Büntetést kért az imént rá,
 És már férjeül kívánná.
 Ámde megteszem szívesen,
 Jó szándékkal és kegyesen.
 Levelet küldök most rögtön,
 Megüzenem néki: jőjjön».

Alig hogy kimondja, már

A levele messze jár.

A hirnők — mást kit se lát —

Cid atyjának adja át.

«— Rossz szokásod van atyám,

És ezt én nem tűröm ám,

Hogy ekként rejtegeted,

Mit királyom irt neked».

«— Benne, hidd, csak annyi van:

A király hivat, fiam.

Ámde csak maradj te itthon,

Én megyek helyetted, titkon».

«— Nem soha! Isten, szüz Márja,

Tőlem ezt soha ne várja!

Az utad bár merre mén:

Elül járok mindig én».

XIII.

Burgosban a jó király

Asztalnál ül délbe' ép,

Hogy panaszkodni eléje

Jimena Gomez belép.

Gyász-fátyol boritva rája,

Hamu hintve fátyolára,

S így borul a földre le,

S ajkán ily panasz kele:

«— Így élek panasz közt, sirva,

Ez vivé anyámat sirba;

Reggel, hogyha kél a nap,

Eljő mindig egy lovag,
Sólyma a karján lebeg —
Atyámat ő ölte meg.
E kinzás még nem elég,
Sólymát gerléimre hajtja,
S így öli, pusztítja, marja
Kicsinyét és öregét.
Gerléim vére csepeg rá, —
Véröktől piros a szoknyám.
Rázentem: hagyja félbe!
Fenyegetett még fölébe.
Tégy igazságot királyom,
Tőlem ezt meg ne tagadd,
Ki igazságot nem ad,
Oly király király se légyen.
Ló, hátára ne vegye,
A királynénak kegye
Ne mosolygjon soha rája,
Terített asztal ne várja,
S ne legyen fegyverzete». —
A király ezt hallja, hallja,
És magában ezt gondolja:
«— Ha Cidet megbüntetem,
Népem támad ellenem,
De boszut nem állva rajt',
Az ég von kérdőre majd.
Donna Jimena most így szól:
(Megjegyezétek szavát jól!)
«— Megmondom én, jó királyom,

Az orvoslást mint kívánom :
Add őt nékem férjemül,
S engem néki nőjeül.
Igy, ki annyi bút hozott rám,
Vigra váltja sorsomat tán».
A király ezt hallva, látva,
Cidnek rögtön küld utána.
«— Jöjjön!» ily parancsot ad,
Immár néki megbocsát».

XIV.

«— Reggel, ha közelg napkölte,
Látom, ki atyám megölte.
A kapum előtt halad,
Hogy emészszén a harag.
Sólymát a karján hordozza,
Persze, hogy vadászni hozta!
Megöli galambjaim,
Ott, galambházukba' kinn.
A ki nem oszt igazságot,
Ne kormányozzon országot,
Ló, hátára ne vegye,
Soh'se várja nő kegye». —
A király ezt hallva, látva,
Igy gondolkozik magába :
«— Őt megölöm, büntetem,
A kortes kél ellenem.
Ugy hát irok néki rögtön,
Megüzenem néki : jöjjön».

Alig hogy kimondja, már
A levele messze jár.
A hirnök — mást kit se lát —
Cid atyjának adja át.
«— Rossz szokásod van, atyám,
És ezt én nem tűröm ám,
Hogy eként rejtegeted,
Mit királyom ír neked».
«— Benne, hidd, csak annyi van,
A király hivat, fiam.
Ámde csak maradj te itthon,
Én megyek helyetted titkon».
«— Nem, soha! Isten, szűz Márja,
Ezt tőlem soha ne várja!
Az utad bár merre mén,
Elől járok mindig én!»

XV.

Donna Jimena egy este
Laonnak királyához megy,
Igazságot kérni tőle
Jó atyja halálaért.
Don Rodrigo de Vivar,
A Cid ellen panaszol, ki
Árvaságra juttatá,
Őt a gyermek-ifju lányt.
«— Az igazság részemen van,
Avagy nincs, tudd meg, királyom,
A becsület megsértését

Eltitkolni nem lehet.
Minden reggel, virradatkor,
Büszke paripán lovag jó.
— Látva őt felforr a vérem —
Kinomra halmozni kint.
Mondd neki — hatalmadban van —
Másfelé is vezet út,
Mert nem illik férfihoz, hogy
Asszonyon álljon boszút.
Atyám atyját megcsufolta,
Ámde atyját megboszulta,
Egy halál egy szégyenért,
Büntetésnek ép elég.
Hisz védőm vagy, jó királyom,
Kérlek hát, ne engedj sértni,
Mert ki engem sértni mer,
A te szivedet is sérti».
« - Hallgass, hallgass jó Jimena,
Nagy fájdalmat mérsz reám.
De van ir gyötrelmed ellen,
Szived meggyógyítja tán!
Cidet meg nem sérthetem,
— Legderekabb emberem —
Országimat védi karja,
Óhajtom, hogy meg is tartsa.
Ám hogy szünjék búd, keserved,
Megkisérttem, megteszem:
Hogy veled majd összekel,
Cidnek rá szavát veszem».

Vigan távozik Jimena,
Búja fordul vigadásra,
Támasza, védője lesz, ki
Juttatá nagy árvaságra.

XVII.

Don Rodrigo de Vivarnak
Nagy hire jár szerte-szét,
Öt királyt harcban legyőzött,
Mór király volt mind az öt.
Kibocsátá börtönükből,
Ahová bezárta őket,
És Cidnek, adót ígérve,
Hűbéresei levének.
Burgosban volt a király,
Kinek Fernand' volt neve,
Jimena Gomez eme
Jó királyhoz elmene.
Mélyen meghajol a térde
És ekképen szól beszéde :
«— Az atyám volt don Gomez,
— Gormaznak volt grófja ez —
A kit Rodrigo kivégzett,
Ez a bátor, hős vitézed.
A gróf három lányt hagyott,
Az ifjabbik én vagyok.
S jövök, hogy kérjem kegyed,
És azt még ma megtegyed.
Férjül — ez a kérelem —

Don Rodrigot add nekem,
Hozzá ha férjhez megyek,
Megtisztelve én leszek.
Tudom: hire, gazdagsága
Megnövekszik nem sokára,
S dicsőbb nála nem leand,
A külföldön s ide bent.
Nagy kegyet tennél velem,
S jó tett vón' kétségtelen,
S szolgálnál istennek is még,
Megbocsátnék néki ismét,
Hogy megölte jó apám,
Ha nőül venni kíván».
A királynak tetszik ám,
A mit kért Jimena tőle,
Értesíti hát felőle
Don Rodrigot egy levélbe',
Palacenciába jöjjön,
Dolga lesz: induljon rögtön.
Mit királya küldé néki:
A levélt Cid hogy megérti,
Felpattan Babiekára,
S lóra kap sok hősi társa.
— Mind hidalgó egytől egyig —
Kiséri Cidet mindegyik.
Új fegyverzet van mindannyin,
Öltönyükön egyez a szín.
Rokonok, barátok ám mind,
Kiket Cid maga után int!

S épen háromszáz a száma,
A ki nyargal most utána,
A király eléje megy,
Kedveli: innét a kegy.

S szólt, amint találkozott:

«— Rodrigo, isten hozott!

Jimena Gomez — jól értsd meg —

Multkor téged férjül kért meg.

Atyja sorsa már nem bántja

Hogy megölted, megbocsátja.

Teljesítsd, a mit kíván,

Mert örvendnék én is ám!

Kapnál tőlem nagy kegyet:

Adnék számos földeket».

«— Megteszem, uram királyom,

— Válaszolt Cid — minden áron,

Mit parancsolsz, most és mindig,

Ezt és mást, a mint hogy illik». —

Nagy a király öröme,

Placencia püspöke

Áldást ad az ifju párnak,

Don Rodrigo de Vivárnak

A király ad sok, sok földet,

Eddiginél sokkal többet,

Mert szerette igazán,

S meg is érdemelte ám!

Elbucsuzik a királytul,

S a bivári várba rándul,

Viszi nejét, szép Jimenát,

S anyja veszi tőle ott át
 Kéri — hossza vége nincsen —
 Mint fiára, úgy tekintsen.
 Megtartá ígérétét:
 Nem érinté szép nejét,
 Mig a mórt — alig hogy győzte —
 Öt csatában meg nem győzte.

XVIII.

Mór királyok harczy zajjal
 Űtnék be Castiliába,
 Tenger harczy népnek élén
 Ép öt bátor mór király.
 Burgos mellett átnyomulnak,
 Montes Docát már elérik,
 Belforadót már megszállják,
 Sőt magát is San Domingot,
 Najerát, Logrono várát,
 S mindent elpusztítanak.
 Gazdag zsákmányt visznek el,
 És keresztény foglyokat,
 Férfiakat és a nőket,
 Férfi- s lánygyermekeket.
 Hajh, már országukba térnek,
 Dús zsákmánynak hogy örülnek!
 Mert ki sem támad reájuk,
 Sem a király, sem vitézi.
 A bivari várba' van Cid,
 Hogy meghallá ezt a hirt

(Bár még ifju volt nagyon
S nem tölté be még husz évét)
Felpattan Babiekára,
Jó barátja véle tart mind,
S felszólítja a környéket:
Sok nép gyül most Cid körül.
Nagy sebesen csap a mórra,
Kit Montes Docánál ér el,
És legyőzi egytől egyig:
Foglyává lesz öt király.
Visszaveszi mind a zsákmányt,
Vissza mind a foglyokat.
A zsákmányt felosztja szépen,
Népe közt, mely őt követte,
A királyokat fogolykint
Ősi kastélyába vitte.
Ott anyjának adja őket,
Ez nagyon kegyes irántuk:
Börtönükből kibocsátja —
Mind hűbéres lesz ezért;
Don Rodrigot e kegyért
Mind az öt király hogy áldja!
Hősiségét megdicsérik,
Az adót is megigérik,
S hogy földjükre visszatértek,
Megtették, mit megígérték.

XIX.

Jimenának s Rodrigónak
 A király szavát vevé,
 Hogy Lain Calvo előtt,
 Férj és nőként összekelnek,
 Régi gyűlöletüket
 Szerelem feledteti :
 A hol a szivek szeretnek,
 Sok sérelmet elfelednek.
 A király a Cidnek adja
 Valduernát, Belforádót,
 Saldannának s Cardennának
 Szinte urává teszi.
 Rodrigo fivérivel megy
 Ölti menyegző ruhát,
 Pánczélát most leteszi,
 Az aranytól csillogót.
 Bő nadrágot húz magára,
 — Szine barna-kékbe játszik —
 A harisnya s német csipke
 Az aranykorból való.
 Biborszinre van befestve
 Finom marhabőr csizmája,
 Övként két-két esat szoritja
 Annak mindkét oldalát.
 Inge mintegy rá van öntve,
 Nincs kivarrva, nincs himezve,
 S a keményítő akkor még

A csecsemők étke volt.
 Barna nyaku a kabátja,
 Ámde mindkét karja czifra,
 Éppen három-négy csatában
 Izzadt atyja benne már.
 Erre húz még bőrkabátot,
 — Kardvágástól rongyos ez —,
 Emlék- és emlékezésül,
 Hogy megfordult sok csatán.
 Bársony kalpag a fején,
 Egy kakastoll tűzve rá,
 És magára ölte még
 Egy kiprémezett köpenyt.
 Tizonát, hatalmas kardját,
 Melytől retteg a világ,
 Szép és uj hüvelybe tette :
 Szép ám még az ára is !*
 Ékesben mint Gerineldos
 Megy templomba most dicső Cid,
 Rája a király s a püspök
 És a grandok várnak ott !
 Köztük van Jimena is,
 S rajt' csinos kis főkötő,
 Semmi olyas szörnyeteg,
 Minek *fejdísz* a neve.
 Finom londoni szövetből
 Készült himzett öltönye,

* Tulajdonképen négy négyes réal.

A szoknyája hosszú s bő volt,
 S a czipője karmazsin.
 Nyolcz éremből volt nyakéke,
 — Köztük egy, Mihálynak érme —
 Egy jószágot érhetett
 Lánca, mit karjára tett.
 Egymáshoz lép a jegyes pár,
 Kéz kezét fog, kar ölel,
 Szép kedvesét nézi nézi,
 Cid, s zavartan kezdi el:
 «— Jimema, atyád megöltem,
 De nem gyilkos módra ám,
 Férfiként öltem meg őtet,
 S így boszultam meg atyám.
 Adósoddá tett halála,
 Itt vagyok — parancsot adj —
 Holt atyád helyett, cserébe,
 Gondos férjedül fogadj». —
 A ki ott volt mind helyeslé,
 S mind szerénységét dicsérte.
 Don Rodrigo Castelano
 Lagzija végét így érte.

XX.

A király Cid mennyegzőjét
 A királyi várba' tartja,
 Ide hívja gyermekeit,
 Kiknek most helyettes atyja.
 Cid, a püspök, s Lain Calvo

A templomba' most belép,
S mely kíséri nyomban őket:
Ő utánuk megy a nép.
Az utczákon végig-hosszat,
Merre a menet halad,
A nép ékes sátorokban
A király pénzén mulat.
Szőnyeg leng az ablakokban,
A menet lép lomb, s virágra,
És koronként meg-megharsan
Üdv kiáltás a gyöngy párra.
Vad bikának öltözött át
Pelaez így ront elő,
Ő utána üldöző nép,
S az inasok tánca jó.
Antolni is most kibukkan,
Bár számaron ül, siet,
És Pelaez, kit üldözve
Tréfás gyermek-had követ.
Épp tizenhat maravedit
Kap a szolga a királytul,
Aki mumus-öltözetben
Rá ijeszt a nőkre hátul.
Jimena a nők mögött jó
A királylyal — hajh de szép! —
A királyné — mostan anyja —
Jó vele, s a papi nép.
Ablakokból, rács mögül
Hullik a sok buza szem.

A király széles kalapja
 Maggal gyorsan telt leszen.
 Sok ezer mag Jimenának
 Keblére, s nyakára száll,
 De hogy onnét letisztítsa,
 Fárad ám most a király!
 Juero irigyen így szól:
 — A király is fültanuja —
 «— Bár királynak lenni jó, most
 Jobb szeretnék lenni *ujja*.
 E tréfaért a király
 Szép toll-bokrétát ad néki,
 S hogy majd otthon megcsókolja,
 Jó Jimenát rábeszéli.
 A király folyton beszélget,
 A szavakban ő serény,
 De Jimena nem felel, mert
 Aki hallgat az szerény.
 Szét kell most oszolni ott:
 A királylyal, lagzira,
 Az megy csak, kit meghivott.

XXIII.

Fényes mennyekző után,
 Melyet Rodrigo s Jimena
 Ünnepelet meg az udvarban
 — Mint óhajtá a király —
 Cid, hogy elzarándokoljon
 Santiago apostolhoz,

(Mint ígérte a minap)
 Engedélyt kér a királytól.
 A királynak tetszik ez,
 Megajándékozza Cidet,
 S kéri, hogy siessen vissza:
 Nagy dolog vár honn reá.
 Jimenájától bucsut vesz,
 — Jó anyjánál hagyja őt —
 S kéri, hogy ügyeljen rája,
 Mert előtte drága ám!
 Husz hidalgót visz az utra,
 Kiséretképen, magával,
 S alamizsnát szór utközben
 Isten, s Mária nevében.
 Utjának felére mint ér,
 Bélpoklost pillanta meg,
 Aki a mocsárba süllyedt
 És kijönni nem tudott,
 S hangosan kiálta onnét:
 «— Istennek szerelmeért,
 Mentsetek ki, aki megment
 Hive leszek holtomig».

Rodrigo alig hogy hallja,
 A lováról már leszáll,
 Kiemeli a mocsárból
 És nyergébe ülteti.
 S így viszi a szállodába,
 Hol együtt eszik vele,
 S csak egy ágyat vettetett meg

Mind a kettő itt aludt.
Az idő éjfélt felé járt,
Don Rodrigo már aludt,
Amidőn hideg lehelet
Érte vállát és a mellét.
Oly hideg volt a lehelet,
Hogy Rodrigo ébredett.
S bár ijedten ébredett fel,
A ragályost keresé.
Nem találva őt az ágyban,
Hangosan kiált: «Világot»
Hozzák rögtön: a ragályos
Eltűnt már, nincsen sehol.
Cid az ágyba visszafekszik,
Aggódik töpreng magában,
Egy alak lép most eléje
— Hófehér lepel fedi —
S Cidet így szólítja meg:
«— Rodrigo, alszol e, vagy sem?»
A Cid válaszol: «Nem alszom!»
Ámde, ki ily fényt árasztott,
Mondd meg kérlek, hogy ki vagy?»
«— Én a szent Lázár vagyok,
S jöttem, hogy véled beszéljek
A ragályos én valék,
Akit ápolál imént.
Rodrigo, kedvel az ég,
És neked megengedé:
Mit harcban, avagy békében

Kezdesz, mind sikert arat,
S napról-napra nő hired,
Félni és tisztelni fog
A keresztény és a mór.
Ellenségid, bár erősek,
Fel nem tartnak utadon.
Dics-halállal fogsz kimulni,
Nem győz soha senki le,
Győztes csak te lész, mivel rád
Ég áldását küldi le».

Szent Lázár azonnal eltűnt,
Hogy beszédét végezné.
Cid ágyából most ki kél,
És térdre borulva le,
Hálát ad istennek és
A szűz Máriának is,
S így imádkozott, a mig
Rá nem virradott a nap.
És most San-Jagóba indul,
S véget ér zarándoklása,
Colahoraba megy innét,
Hogy a jó királyt ott lássa.
Jól fogadja Cidet ez,
Jötte örömet szerez.
S most Gonzálesre csap ám,
És legyőzi a csatán!

XXIV.

Colahorra városáért
Nagy per-patvar támadott,
Leon tartomány királya
(Első Ferdinánd neve)
S Ramiró király között,
Mindketten vitatják váltig,
Hogy övék az mind halálig.
S hogy a harczot elkerüljék,
Mindkettő beegyezik,
Hogy csak két lovag küzdjön meg.
Egyet választ mindenik.
S melyiknek győz a lovagja,
A vitás várost az kapja.
Fernand' Rodrigot választja,
A dicső Cidet, csak ezt,
És Ramiro a kipróbált,
Bátor Martin Gonzalezt.
Mindkettő páncél, sisakban,
Kész mindkettő a csatára,
És a jelre most egymásra
Rontnak szörnyű vad rohamban.
Mindkettő lándzsája széttört,
Mindkettő haragra kél,
Vas sebezte mind a kettőt,
Sebjök vérzik — hajh de mély!
Martin megszólítja Cidet,
S tesz ilyen forma beszédet:

«— Vakmerésedet, Rodrigo,
 Büntetlenül nem hagyom,
 Hogy velem mersz sikra szállni,
 Meglakolsz ezért nagyon.
 Ez a mező sirhelyed,
 Mert ma itt marad fejed.
 Nem térsz vissza Kastillába,
 A bivári ősi várba,
 S nem látod Jimenát többé,
 Aki csak nem rég lett nőddé,
 Pedig mondják: szereted,
 S ő is téged szeretett».
 Martinnak e szavai
 Don Rodrigot felboszantják,
 S nagy haragra gyulva Cid
 Ekkép válaszolt — mint mondják —
 «— Martin, hogyha jó lovag vagy,
 Megyjegyezd magadnak ám,
 Ily szó férfihöz nem illik,
 Kinek kard van oldalán.
 Kard kezdette küzdelmünket,
 Szinte' a kard végzi be,
 Még isten kezébe van,
 Amiről henczezs nekem,
 S akit méltónak tart rája,
 Azé lesz a győzelem».
 Szólt és még nagyobb haraggal,
 S mint villám csapott le rá,
 Mély sebeket vágott rajta,

S nyergéből földre dobá.
Cid leugrik és levágja
Martinnak fejét palossa;
Kardja véres, vér borítja,
Vértől tisztogatja, mossza.
Felemeli a kezét,
S meghajol mélyen a térde,
S hálát ad jó istenének,
Hogy ily kegyet tett meg érte.
A királyhoz fordul aztán,
S kérdi — szóról-szóra ezt ám! —
«— Lesz még dolgom? — Megteszem,
Ha királyomé leszen
A vár, melynek birtokáért,
Harcz támadt, és most onték vért».
Válaszolnak a birák:
«— Nem vár már több munka rád.
Mert hogy e csatádat víttad,
A jogot már jól kivíttad,
Ramiró király kárára,
Ki igényt tartott a várra».
Fernand' átöleli Cidet,
S tiszteli mindenki őt,
Szereti királya, s minden
Magasztalja a dicsőt.

XXV.

Fel fegyverre, fel fegyverre!

Harsan a kürt, szól a dob.

Háborut és vést jelent

Az ijesztő harci zaj.

Cid sürgeti emberit,

Valamennyi sorba áll.

Cidhez Jimena Gomez

Csendesen könyezve szól:

Lelkemnek királya, e föld fejedelme,

Mérthagysz engem és merre fordulsz, merre?

Aki Mars vagy harczba' tűzbe,

Apoll a királyi várban,

Hol a nőket úgy ölöd,

Mint a vad mórt a csatán.

Porba hullnak mind előtted,

És térdökre leborulnak,

Mór királyok, s a keresztény

Fejedelmek lányai.

Lelkemnek királya, e föld fejedelme,

Mérthagysz engem és merre fordulsz, merre?

A disz öltönyöket immár

Fényes pánczél váltja fel,

S puha londoni kelméket

Milanói sodronying,

A czipőket vaslemez,

Illatos keztyűt vaskeztyű.
S mi szivünket és lelkünket
Adjuk zálogba, cserébe.
Lelkemnek királya stb.

Jó Cid hallva bús panaszát
Szeretett és híj nejének,
Némán el nem nézheti:
Vigasztalni kezdi őt.
«— Száritsd könyeidet, urnőm,
Csendesülj, mig visszatérek».
Ez övéit nézi-nézi,
S e szavakba' tör ki kinja:
Lelkemnek királya stb.

XXVIII.

Estve Madurára tit
Nagy, hatalmas mór sereg,
Sok keresztényt foglyul ejt:
Mert senki se védi meg.
Don Rodrigo de Vivartól
Kér segítséget a nép,
S ez — mivel jó — összegyűjti
Sebtiben minden hívét.
Rokona, barátja mind,
Akiket magával int,
S a mórok után robog:
Cid zászlója fenlobog.
Rodrigo volt kapitány

— Testét pánczél fedi ám —

Babieacán ül, csak ezen,
Gyönyörködik rajt' a szem.

Bátoritás van szavába:

«— Nem lesz köztünk senki gyáva.

Mind hidalgók vagytok ám ti,
Jobb vitézeket nem látni.

Haljunk hát meg, mint vitézek
Itt meghalni boldog érzet».

Atienza s Esteban közt

— Mit Gormaz-földnek neveznek —

S hol a Cid a mórt elérte,

Volt helye az ütközetnek.

Megveri a mórokat

Cid, s menti a foglyokat,

Zsákmányt tőlük elveszi,

S hét mértföldre kergeti.

Öli a mórt egyre-másra

— Senki sem veszi rovásra —

S aztán bővében zsákmányol,

Foglyot, kincset ejt zsákmányul.

Kétszáz száma a lovaknak,

Melyeket most összefognak.

A kincs százezer jó márka,

Cid ezt mind népének szánta,

Mind felosztja és kiadja:

Nincsen önző indulatja.

Erre visszatért várába,

Tisztelet járt a nyomába,

A nép rá üdvöt kiált,
De a király legkivált!

XXX.

A szép Estacas völgyében
Ment a jó Cid fényes délben,
Babieca volt alatta :
A leventét most hogy adta !
Ezt a mór király hogy hallja,
Cid elé megy, hogy fogadja.
Szólt: Hogy jössz Cid jól tevéd,
Rodrigo hozott az ég !
Ha zsoldomba vágysz belépni,
Kincset kapsz, s ez tán elég, mi ?
Vagy ha nő kell, ha jól vélem,
Legyen nőddé a nővérem.
« — Nem kapok a zsoldon, kincsen,
Rá nekem szükségem nincsen.
Nem jövök én asszonyért sem.
Van nekem nőm, ki szeressen.
Jövök, hogy fizess rovásod,
Castillának, tartozásod».
« — Nem adózom, semmi áron,
Nem teszem meg, jó barátom.
Hogyha az atyám megtette,
Biz nagyon rossz volt e tette».
« — Nem adod meg szép szerével?
Elveszem tehát erővel».
« — Nem teszem meg, bárki lássa,

Mert jó fegyver ám e lándzsa».
«— Hidd el, mór király, neked
Még ebben sem engedek.
Mert ha jó is a te lándzsád,
Az enyém is jó, ezt lásd át
Tégy eleget a rovásnak,
A királynak, jó királynak».
«— Mert hozzám téged küldött el,
Megteszem szíves örömmel».

XXXV.

Áll a jó szent Péter trónja,
Viktor pápa ül most rajta,
Henrik, nagy ország császára,
Szól, magát ott megalázva:
«— Szent atyám, eléd hozom,
Sérelmem és panaszom.
Fernandó panaszom tárgya,
Castilla, s Leon királya.
A keresztény nép, de mind
Főnöke gyanánt tekint,
Csak egyedül ő nem ismer
És adót nem küldni is mer.
Kényszerítsd őt szent atyám,
Hogy hódoljon: még ma ám!»
Rögtön küldi most a pápa
Szigorú parancsát rája,
Hogy fizesse az adót,
S ha ebben lesz mulasztása,

Engedetlenségét lássa :
 Keresztes had lesz nyakán».
 Sok király van épp jelen,
 S ülnek az első helyen,
 S mind olyan tanácsot adnak,
 Hogy engedjen a parancsnak.
 A király olvasva, látva
 A fenyegető levélt,
 Büntetéstől hajh, de félt!
 Mert veszélyben van országa!
 Most még főbb emberivel
 Don Fernandó megy tanácsba,
 Mindeniknek az tanácsa:
 Itt bizony engedni kell,
 Pápát az megilleti,
 Hogy engedjünk mind neki,
 S a király ha nem engedne,
 Az ország kárára válna,
 Mert fegyverrel törne rája
 Több országnak fejedelme.

E tanácstól teljesen mentt
 Jó Cid, aki épp haza ment,
 Hogy lássa Jimena Gómezt,
 Szép nejét — szereti ám ezt! —
 S még alig van néhány napja,
 Hogy őt nőjeül birhatja.
 A tanácsba mégis ép
 — Rodrigo — jókor belép.
 A király őt csak szemléli,

S a mi történt elbeszéli,
S kérdi tőle — hisz hive! —
Hogy most mit kell tennie?
Cid a dolgot hogy megérté,
A szívét ez mélyen sérté,
És beszélni most kiállt,
S így szólitá a királyt:
«— Rossz csillag alatt születél,
Felség, Castillára nézve,
Ha ez rá oly sorsot mérne,
Hogy hűbérré most tegyék,
Ami nem volt soha még,
S bennünk ily nagy szégyen érne.
Mind elveszne hirnevünk,
Mit ég enged szerzenünk.
Aki ily tanácsot ad,
Becsületed nem tekinti,
S országod szégyenbe dönti,
Mely téged szeret, imád.
Hirnököt küldj sebtibe,
Pápára, s hiveire,
S hídd ki őket, harczy kedvben,
A nevemben és nevedben.
Mert Castillát megszerezte
A királyok győzödelme.
Senki sem gondolt reánk,
Ha a mórral harczolánk.
Sok vér folyt völgyön-hegyen,
A vérem kiontanám,

Sem hogy adózzék hazám,
S bárki hűbére legyen».
A király igazat ad,
S mind helyesli Cid szavát.
Követ indul, megy Rómába,
Pápát kéri, s nem hiába,
Ez igényt mért támogatja,
Melynek nincs jogos alapja.
Cid üzen Henrik császárra,
És hiveinek hadára,
Harczra hogy készen legyen,
Mert haddal rájuk megyen.
Ép tizezer, száz híján,
A lovagok száma ám,
Kikkel részint a király,
Részint Cid csatába száll.
Ily sereg, de mennyit ér!
Hogyha Cid a fővezér.
Átlép Aspa-szoroson:
Szembe jó vele Ramon.
Savójának grófja ő,
A lovasság véle jó.
Ciddel ütközik meg ez,
Véres harc — nincs kegyelem! —
A Cidé a győzelem,
S a gróf Cidnek rabja lesz.
De kezesül adja most át
A gróf egyetlen leányát,
S ez fiut szül a királynak,

Kit neveznek don Fernánd'nak.
Ebből lesz, s ez nem csoda,
Az ország bibornoka.
Don Rodrigo de Diáz,
Más harcztéren is csatáz,
S a frankok főerejét,
Győzelemmel szórja szét.
A királyra nem akad,
Mert a harcztól elmarad.
A királyok és császárok,
S szövetséges népeik,
Látva vereségeik',
Miket Cid okoz nekik,
Könyörögnek a pápának,
Irna Fernando királynak,
Csak még most térjen haza,
Nem kérnek adót soha.
Mert nincs oly hatalmas ellen,
Aki győzne a Cid ellen.
Hírnököt küld most a pápa,
S a király tér országába,
Szivből örvend és vigad,
És Cidnek hálákat ad.

XXXVI.

Sancho király, Sancho király
Castilia fejedelme
Ó Castiliába ment
Onnét Burgostól Leonig,

Leontól Aszturiába,
S onnan San Salvadorig,
Sőt egész Santillanáig
Ment, s Navarrába belépett,
S hogy a frank királyt boszantsa,
Átmegy Aspa szorosán is.
S tábort ütve hét nap, s éjjel.
A frankok királyát várja.
Várja, várja, de hiába,
Fordul így hát Castellába,
Jó a levél Avignonból,
Avignoni szent atyától,
Hogy Rómába pápa vár rá,
Jöjjön hát és lesz császárrá.
Hozzon vele harmincz öszvért,
— Éppen csak kilencz lovat kért —
De Cidet a Campeadort,
El ne hozza, hagyja otthon,
Hogy a kortes ne zajongjon,
Fel ne lázadjon, ne ám!
Jó Cid ezt meghallja ám,
A kortesbe megy sietve,
Sintén megy — Cidet követve —
Háromszáz nemes hidalgo.
«— Egy jutalmat, jó királyom,
Ne tagadj meg semmi áron,
Hogyha mégysz Itáliába,
Vigy magaddal el Rómába,
Hogy idegen földeket

Pusztítsak majd te veled,
 Mind elhagyjuk Castilát,
 S családodnak birtokát.
 S érve a frankok honába,
 Pusztitunk és rablunk majd ott,
 Várva azt a hetyke frankot,
 Aki vonna számadásra».

A kitüzött napra éppen,
 Ős Rómába érnek épen.
 Rómában, amint leszáll,
 Gyors lováról a király,
 Pápanak csókol kezét,
 S ezt teszik, kiket vezet,
 A hidalgók mind utána,
 Csak Rodrigo mozdulatlan,
 Cid előtt ez még szokatlan.

Megy templomba don Rodrigo,
 Szent Péternek templomába,
 Lát hét széket, sorba szépen,
 Vár királyra mind a hét.
 A legszebb a frank királyé,
 Ép olyan mint a pápáé,
 S látja Cid, hogy egyszerűbb
 A szék, mely királyáé.

Frank király székéhez lép most,
 S rugást mér rá, oly hatalmast,
 Hogy a szék, bár volt aranybul,
 Négy darabban szerte hull.

Másik perczben — annak vége —

A helyén van Sancho széke.

Egy herceg, ki látta, így szól:

(Savojának hercege volt)

«— Sajtson rád az égnek átka,

Közösítsen ki a pápa;

Megsértél egy jó, s kivált

Hirneves dicső királyt».

A Cid ezt hogy meghallotta,

A hercegnek válaszolta:

«— Ne emlitsük fel sokat

A jó, s nagy királyokat.

Bánjunk velük tisztelettel,

Hűbéresi kegyelettel».

Erre Cid hozzája lép,

S arczul vágja szörnyükép.

Szól a herceg — csak nyöszörög —

«— Vonjon kérdőre az ördög!»

Hogy megtudja ezt a pápa,

Don Rodrigót sujtja átka.

Rodrigo meghallja ezt,

Pápára ekként ijeszt:

«— Pápa, vedd le rólam átkod,

Mert pórul jársz, majd meglátod:

Fényes öltönyöd, palástod,

Lovamon lesz, maj meglásd, ott!»

Félve hallja ezt a pápa,

S változik áldássá átka:

«— Feloldozlak, Cid, ezennel,

Feloldozlak kész örömmel.

A kortesben érdemed nagy:
Átkomtól tehát szabad vagy.»

XLII.

Don Fernando ép felosztá
Tartományát, földjeit,
Mert közel van a halála,
Mely régóta üldözi.
A gyászos terembe lép
— Gyász fágyollal leboritva —
A feledett don' Uraca,
Az infansnő, s könyezik.
A király ágya előtt
Illendő, nagy tisztelettel
Meghajol, s térdére hull le,
S kéri, s csókolja kezét.
Nagy fájdalmát néma könnyel
Tolmácsolja még elébb,
Aztán hódoló szavakban
Önti ki keserveit:
« — Melyik égi, földi törvény
Volt atyám irányadód,
Hogy a nőktől mindent elveszsz,
S a fiaknak átadod?
Nem jog ez, nem is igazság,
S nem lehet azzá, atyám,
Földeket hogy férfi kapjon,
Ki szerezhet a csatán.
És ha mégis ez történik,

Ellened, mondd csak, mit tettem,
 Amiért kitagadál, mondd,
 Mi a bűnöm és gáztettem?
 Garcia, Alfonso, Sancho
 — Hajh, körülted vannak ám! —
 Minden birtokod megkapják,
 És nem gondolsz én reám!
 Hogyha nem volnék leányod,
 Tettedet úgy érteném,
 Hogy így elfelejthetsz engem,
 S feleled, hogy élek én.
 Rám zarándok köntöst öltök,
 S távozom, de megjegyezd:
 Nő — férj és birtok nekül —
 Egyedül, hajh, mibe kezd?
 Idegen földre megyek,
 Mert nem hagysz földet reám,
 S hogy tagadhassam e tettet,
 Megtagadlak, meg, atyám!

XLIV.

« — Halni vágyasz atyám, meghalni,
 Szent Mihály fogadja lelked!
 Aki rábeszélve megcsalt,
 Annak hagyta mind a telked.
 Castiliát Don Sanchónak
 A hires Castiliát,
 És Leont don Allonsónak,
 Garciónak Biscayát.

S lányod, mert én nő vagyok,
Hajh, birtok ne'kül hagyod!
Kénytelen leszek bolyongni,
Mint valamely tévedett nő,
Testem annak kell átadnom,
A ki megkíván s élém jó,
Mórnak csak pénzért adom,
A keresztény kapja ingyen,
Lelkednek hasznára válik
A pénz, a mit szerzek ígyen».
«— Hallgass, hallgass, oh, leány,
Több ily szót ne ejts ki ám!
Nő, ki ilyet mond ki még, mi!
Szent, a máglyán fog megégni!
Ott, a régi Castillába'
Áll egy város elfeledten,
En is szinte elfeledtem:
Zámora neve — reád vár —
Zámora jól védett egy vár.
A Duero egy felül,
A Tojada másfelül,
S a Moreria keríti —
Mindenki vágyón tekinti!
Ki ettől megfoszt leányom,
Szálljon rá örökre átkom!»
Szólt mindenki: «Ámen, ámen!
Mindenki: don Sancho ám nem!»

XLIX.

Sancho király, Sancho király,
Hogy Castellában király volt,
A szakálla mind kihullott,
S mily kevés volt, ami volt is!
S hogy a frankokat boszantsa,
Aspa szorosát átlépi;
S tábort ütve hét nap, s éjjel
Várja ott a frankokat,
Ámde látva, hogy nem jönnek,
Castellába visszatért.
Nieblo grófját ott megölte,
S tőle grófságát elvette,
S jó testvérét don Alonsot
Szörnyű börtönbe vetette.
Hogy a börtönbe bezárta,
Közzé tenni rendelé:
Aki könnyörögne érte,
Áruló leend neve.
Nem akad hölgy, se lovag,
Aki könnyörögne, nem.
Egy akad csak: kis nővére,
Aki így szól a királyhoz:
«— Sancho király, Sancho király,
Én testvérem, én uram,
Amikor még kicsi voltam,
Szép ajándékot ígértél.
Már megnőttem, már nagy lettem,

Teljesítsd ígéreted hát»,

«— Kérj bármit, kedves hugom,

Csak egy feltételt tűzök ki:

Burgost ne kérd, Burgos várát.

Szived ne vágyják Leonra,

Dús Valladolidra se,

S aragoni Valenciára.

Minden mást kérhetsz nővérem,

Mást meg nem vonok tőled, nem!»

«— Sem Burgost, sem Burgos várát

Nem kérem, Leont se várom,

Gazdag Valladolidot sem,

Sem aragoni Valenciát.

Testvéreimet kérem tőled,

Testvéreimet, foglyodat».

«— Megkapod, hugocskám, bizzál,

Megkapod holnapra, meg».

«— Élve adod, élve kapom,

Élve és nem halva meg».

«— Átkozott légy, kis nővérem,

S az, ki e tanácsot adta:

Holnap reggel, holnap reggel,

Megkapod a rabot — halva!»

LV.

Zámorához, e szép várhoz

Érkezik Sancho király,

Nagy sereget hoz magával:

Mert a várat birni vágyik!

Paripáján ül don Sancho,
Rodrigo mellette van,
És a várt körül nyargalva
Cidhez így szól a király:
«— Fel van fegyverezve e vár,
Sziklán épült, szirtbe vágva,
Sánczai, hajh, mily erősek,
S tornya, nézd csak, mennyi van!
Lábát a Duero mossa,
Bámulást kelt, oly erős,
A világ minden vitéze
Sem tudná bevenni ezt.
Nővérem, ha nékem adná,
Jobb szeretném, mint Spanyolhont.
Cid, atyám tett nagygyá téged,
Sok jót tett atyám veled:
Mayordomusává lettél,
S lovaggá tett Coimbrában,
Hogy a mórtól visszavette.
Haldokolva is ajánlott
Nékem és fivéremnek,
Esküt tettünk a kezébe,
Hogy kegyekkel halmozunk el.
Háznagyommá tettelek,
Adtam szép, nagy földeket:
Többet érnek, mint bármelyik
Grófság ér Castiliában.
Kérlek hát vitéz Rodrigo,
Mint barátod, mint királyod,

Menj Zámora városába,
S nővéremnek, Urracának
Add át üzenetemet:
Zámorát adja nekem,
Kinesekért, avagy cserében,
Amiként tetszik neki.
Medina de Riosecot,
Az egész hűbériséggel,
Átadom szívesen érte;
Vagy ha jobban tetszenék:
Villalpandot és környékét,
Vagy a dús Valladolidot,
Vagy Fiedrot, e jó várost.
És esküt teszek le rá,
Tíz hűbéresemmel együtt,
Teljesitem, mit ígértem.
S ha nem adja, szép szerével,
Elveszem tőle erővel».
Cid, megcsókolván kezét
A királynak, távozott.
Zámorába érkezett,
S tíz kísért is hozott.

LVII.

És a Cid hiveivel
Castillából távozik
Toledóba, hol Alfons volt,
A hazából száműzött.
A királyhoz mennek ám most

A lovagok és a grófok,
S kárhoztatják vakmerését,
Hogy oly férfit számüzött,
Mint Ruy Diaz de Vivar,
A hatalmas harcztörő.
Don Sancho király belátja,
Hogy tanácsuk jó követni,
A távozó Cid után küld,
S ekképen szól Ordonnezhez :
«— Mondd, hogy rögtön visszatérjen!
Jó bánásban részesül,
S legnagyobbá őt teszem,
Minden háznépe között».
Don Ordonno Cid után megy,
A hirt neki megviszi:
Rodrigo tanácskozásra
Hijja most vitézeit :
Engedjen-e a királynak?
Véleményök kérdezi.
«— Engedj Cid, neki, kiáltják,
Hisz kéri bocsánatod».
Cid velük tér vissza erre,
A király megtudja ezt,
S hat mértföldre megy elé.
Ciddel ötszáz társa jó,
És meglátva a királyt
Babiecáról leszáll,
S megcsókolja a kezét.
S most Burgosba megy vele.

A spanyolok ezt meghallva
Mind, de mind örültek ám!

LXV.

Sancho király, Sancho király
Ne mond, hogy nem értesítek,
Zámorának városából
Áruló ment táborodba:
Dolfos Vellidó neve,
Vellidó Dolfos fia,
Hajh, négyszer volt áruló már,
Hajh, ötödször készül annak.
Atyja is nagy áruló volt,
Hajh, nagyobb nála fia!»
A táborban ezt kiáltják:
«— Don Sancho királyt megölték!
Vellidó volt gyilkosa,
Árulása hajh, mi nagy!
Hogy a bünt már elkövette,
Titkos ajtón tér a várba.
S Zámorában utczaszerte
Igy kiáltoz mindenütt:
«— Urraca, ideje volt
Teljesíteni, mit ígértem!»

LXVI.

Zámorából jó ki Dolfos,
Nagy sietve, futva, szökve,
A jó Árrios Gonzaló

Négy fia elől szalad.
A királynak sátorában
Lel ótalmat, menhelyet.
«— Isten áldjon meg, senor!»
«— Vellido, isten hozott!»
«— Hű alattvaló, sennor!»
Hű alattvalód, hived.
S épp azért tanácsolám
A vén Arjoz Gonzalának:
Adja át Zámorát néked.
Ámde téged megtagad't,
S a sirnak szánt engemet.
Előle futok, menekszem,
És hozzád jövök, sennor.
Légy uram, parancsolóm,
És én hű szolgád leszek,
Mint akármelyik hidalgó.
Zámorát is átadom,
Gonzaló megpukkad is bár,
Zámorába bevezetlek,
Egy titkos, rejtett kapun».
A hűséges don Gonza'ó
Don Sancho királyt megintí,
A várnak magas fokáról
E szókat kiáltja le:
«— Néked mondom, jó király,
S castillaiak, ti néktek,
Vellido közöttetek van,
A gonosz, gaz áruló.

Ha elárul bennetek
Minket ne vádoljatok!»
Meghallotta ezt Vellido,
S a királyt kezén ragadja:
«— Oh, ne hidd neki, sennor,
Amit ellenem beszél.
Árrios hazudja mindezt,
Hogy megmentse így a várat:
Tudja, hogy jól ismerem,
Annak gyenge oldalát».

Vellidóhoz a király most
Bizalommal szól ekképen:
«— Vellido, hiszek neked,
Jó szolgám te, hű cselédem.
Induljunk tehát azonnal,
S nézzük: hol a rejtek-ut?»
«— Induljunk, sennor, azonnal
Ámde kísérőt ne hozz».

A táborból távoznak most,
Távozik a jó király,
Hogy oly tettet elkövessen,
Mely meg nem bocsátható,
Vellido Dolfosnak adja.
Ez hátul volt, — s látva hogy
Gondtalan megy a király, —
Kengyelében most feláll,
S kelevészét ráhajtja:
Válla közt találja és
Mellét is átjárja az!

Összerogy a jó király,

Mert halálos a sebe.

Don Rodrigo látja ezt

— A táborból rávigyázott —

Ugy siet, hogy elfelejt

Sarkantyut feltenni Cid.

Fut, menekszik most a gyilkos

Don Rodrigo a nyomába,

Hej, ha gyorsan jött ki Dolfos,

Gyorsabban tér most a várba.

Dolfos mégis megmenekszik,

Bár a Cid majd utját vágja.

Hajh, mily átkokat kiált most

Lain Colvo unokája!

«— Atkozott az oly lovag,

Ki úgy nyargal, mint magam;

Ha sarkantyum felkötöm,

A gyilkos kezembe' van!»

A királyhoz fut mindenki,

A király sebe halálos,

Hizelegve szólt mindenki,

Igazat nem monda senki.

Csak az egy Cabarra grófja,

Sancho agg vitéze mondja:

«— Uram vagy nekem, s királyom,

S én hűbéresed vagyok,

Tedd, mit mondok, mert igaz,

És megtenni van nagy ok:

Lelkeddel gondoldj, a testtel

Ne törődjél most sokat,
Istennek ajánld a lelked,
Mert gyászos volt rád e nap».
«— Gróf, légy mindig boldog, áldott,
Amiért adsz ily tanácsot».
Hogy kimondja e néhány szót,
Lelke, bajh, az égbe száll.
Mert Dolfosban megbizott.
Igy halt meg Sancho király!

LXXI.

Meghalt don Sancho király,
A Vellido ölte meg,
Mellét dárda járta át,
S vágott borzasztó sebet.
Nagy sirással hajlik rája
Castilla színe, virága.
Don Rodrigo de Vivár
(— Legnagyobb kín erre vár,
A szemébe könyek árja —)
Fájdalmát ekként kitárja:
«— Don Sancho, uram, királyom,
Végzetes nap volt ma, látom,
Hogy óhajításom daczára,
Menni vágytál Zámorába.
Aki adta e tanácsot,
Nem félt istent, sem világot.
S megszegeti így veled
A lovag törvényeket».

Egy lovag kelt fel, s kiállt,
S mély nagy hangon így kiált :
«— Van-e köztünk egy lovag,
Aki Zámorára támad,
— Amért rajtunk e gyalázat —
Mielőtt leszáll a nap?»
A szem mind ragyog, mint szikra,
De kisem áll ki a sikra.
Gonzalótól fél mindnyája,
S félve gondol öt fiára :
Mind az öt bátor levente,
Es méltó a tiszteletre.
Minden szem most Cidre néz,
Vajjon sikra szállni kész?
Cid elérte, s talpra kél,
S az urakhoz így beszél:
«— Lovagok, nemes vitézek,
Tudjátok, hogy nincsen ára,
Mért támodánk Zámorára.
Nem lehet, rá esküt tettem,
De küldök vitézt helyettem,
Ki megküzd Castiliáért,
S ki ha méri majd a harcztért,
Elfeledtet engem is!»

Don Ordonnez felkel erre,
(Hosszan hajlott a tetemre)
Ő a Laráknak virágja,
Nincsen Castillába párja.
A harag nagyon előnti,

S rögtön e szavakba tör ki':
 «— Ha Cid esküt tett le rája,
 Bár szabad nem volt neki,
 Ugy ő ne jelölje ki,
 Hogy ki menjen a csatába.
 Sok lovag van erre kész,
 Ép oly bátor és vitéz,
 Mint a Cid, bár ő vitéz ám,
 És mindig vitéznek tartám.
 Hogyha tán helyeslitek,
 A csatába én megyek.
 Testem vésznek kiteszem,
 Légyen kockán életem:
 Jó hűbéres élete —
 A királynak érdeke.

LXXII.

A királynak táborából
 Don Ordonnez már kiindul,
 Hogy kihijja Zámorát,
 Hitszegőt, az árulót.
 Kettős fegyverzet van rajta,
 És jó mór* ló van alatta.
 Szörnyű lándzsa van kezében,
 Könnyű, vas sisak fején.
 Sarkantyut adott lovának,
 S vágdatott a vár falának.
 Szólt — a hangja reszketett —

* Vagy sötét színű.

A szavai, im, ezek:
 «— Átok* zámoránok, rátok,
 Hitvány árulók valátok.
 Átok nagyra s csecsemőkre,
 A holtakra s az élőkre.
 Átok a füvekre, s fákra,
 Átok a folyó halára.
 Átok husra és kenyéire,
 Borra, s a kutak vizére».
 Az agg Gonzaló ezt hallja,
 A várból ezt válaszolja:
 «— Bár úgy szóltál, mint vitéz,
 Szavaidban semmi ész.
 Holtak arról mit tehetnek,
 Mit az élők elkövetnek?
 A gyermek tehet arról, mi,
 Amit elkövet a férfi?
 A törvény elrendeli,
 S ezt tudod té-s, dalia,
 Aki egy várost elátkoz,
 Öttel kell harczolnia».
 Jól tudom én, mit beszélek,
 Jól tudom, vitéz öreg:
 Jöjjenek a harczmezőre,
 Mielőtt támad a regg».

*Reptar = retar tulajdonképen kihívni a csatára; de annyit is tesz, mint vádolni, átkozni, sőt ez valamennyit együtt teszi; azért ahol O. átkozódik, a fentebbi értelemben fordítottam.

LXXV.

A királynak táborából
 Don Ordonnez már kiindul,
 Kettős fegyverzet van rajta,
 És jó mór ló van alatta.
 Boszutól, haragtól égve
 Megy kihíni Zámorát,
 Mert Sanchót, királyi bátyját,
 Hitszegőn meggyilkolák.
 Megpillantja don Gonzalót,
 Ki a vár fokán áll, fenn, fenn.
 Sarkantyut ad a lovának,
 Hogy sebesvágatva menjen.
 S hogy a várfalnál megállott,
 Vakmerő hangon kiáltott:
 «— Átok, zámoránok, rátok,
 Mert nyílt árulók valátok.
 Don Sanchot meggyilkolátok,
 S várostokba fogadátok
 A gaz gyilkost, árulót,
 S azért vagytok árulók!
 Átok így hát a sirokra,
 Átok felnőtt férfiakra,
 Átok még a gyermekekre,
 Átok fákra és füvekre,
 A folyókra, a vizekre!»
 Don Gonzalo ezt hogy hallja,
 Ordonneznek válaszolja:

«— Ha ilyennek kéne lennem,
 Jobb lett volna nem születnem.
 Csak dühben szólsz így velem,
 Mint kiben nincs értelem.
 Holtak arról mit tehetnek,
 Mit az élők elkövetnek,
 Gyermeket büntetsz azér', mi,
 Amit elkövet a férfi?
 Átkod vizre s füre száll,
 S bir-e észszel viz, s fűszál?
 Ős szokás Spanyolhonunkban,
 Rája hát te is emlékszel,
 Aki egy várost elátkoz,
 Küzdnie kell őt vitézzel.
 És ha egyik őt levágja,
 Nem száll a városra átka».
 Ordonnez ezt hallja ám,
 És szavát már bánja tán,
 Szól: «— Okom jogos és szent,
 Szavaimért hát kiment.
 Hogyha vétkes is a szám,
 Szándékom nem vétkes ám!
 De csatára készen állok,
 Mind az ötre itten várok,
 S vagy mind másvilágra mén,
 Vagy azt mondja a mit én!»
 «— Don Diego, ugy legyen».
 — Mond Gonzalo és megyen --
 «Isten légyen a birád,

Mert ő igazságot ad.
Ugy segítsen isten téged,
Amiként igaz beszéded.
Hiszem: a király halá'la,
Istennek volt szándokába',
Mert megszegte a parancsot,
Atyja néki mit parancsolt.
S meghal — lelkennek hite —
Aki néki még hive!»

LXXVI.

Diègo Ordonnez kivágtat
A királynak táborából,
Kettős fegyverzet van rajta
És jó mór ló van alatta
Megy kihini Zámorát,
Mert bátyját meggyilkolák.
Dolfos volt a gyilkosa,
Vellido Dolfos fia.
«— Átok zámoránok, rátok,
Hitvány árulók valátok.
Átok a sirokra, átok,
Átok mind kik éltek rátok,
Átok férfiakra, nőkre,
Születendő csecsemőkre.
Átok minden felnőttekre,
Felnőttekre, s gyermekekre,
Átok husra és a halra,
A vizekre, a folyókra!»

Don Gonzalo most viszonzá
— Amit mond, figyeljetek rá —
« — Az öreg mit ártott néked,
És a gyermek, mond, mit vétett?
S mi bűnök van, szólj, a nőknek,
És akik még nem születtek?
Mértátkoztad a sirokat,
Állatokat és folyókat?
Don Ordonnez tudhatod,
Jól tudod te dalia,
Aki egy várost elátkoz,
Öttel kell harczolnia.»
Ordonnez válaszol rája:
« — Árulók ti mind a várba! »

LXXVII.

Távozik don Ordonnez
A királynak táborából,
Kettős fegyverzet van rajta
És jó mór ló van alatta.
Kifeszítve a lándzsája,
S vágtat nyergében felállva.
Zámorát hívja csatára,
Oka: Dolfos árulása.
Megpillantja don Gonzalót,
Aki fenn állott a bástyán,
Vad haraggal, szörnyű hangon
Ezt kiáltja rá (nem mást ám!):
« — Átok, zámoránok, rátok,

Mert nyílt árulók valátok,
Bátyám, Sanhonak vesztében
Ti mind részesek valátok,
Mert az árulót, a gyilkost
Várostokba fogadátok.

Árulók az árulóval,
Biztatással, tettel, szóval.
Átok így hát öregekre,
Átok mind a gyermekekre,
Átok úgy a most szülöttre,
Mint ki még nincsen születve.
Átok húsra s a kenyérre,
Borra s a kutak vizére,
Hegycsúctól patak kövéig,
Átok sujtson mindent végig».

— Válaszol rá don Gonzáló —

— Hej ez volt válasznak ám jó! —

«— Ha ilyennek kéne lennem,
Jobb lett volna nem születnem.
Csak dühben szólsz így velem,
Mint kiben nincs értelem.
E honban tudod nagyon,
Ősi törvényünk vagyon,
Várt kiátkozni merészel,
Küzdnie kell őt vitézzel.
S ha az egyik őt levágja,
Nem száll a városra átka.
Don Diego ezt megértve,
A szívét kis bánat érte,

Ám félelmet rajt' ki sem lát —
«— Ugy legyen, szólt, a mint mondád.
E feltétek mellett bizvást,
Elfogadom a kihívást
S vagy mind másvilágra mén,
Vagy azt mondja «mit én!»

LXXX.

Még a hajnal sincs közel,
A csillag mind fent ragyog,
S Zámorában az öreg
Gonzaló fegyverkezik.
Négy fia fegyverzi fel,
Mind a négy fegyverbe már,
S míg pánczélát felteszik,
Igy szól az öreg vitéz:
«— Öten vagytok, öt közül
Választám négyőtöket,
Hogy ötödik én legyek,
És utolsó a csatán.
Jól tudom én, gyermekeim,
Ez ügy rám nem tartozik,
Mert a ti kötelmetek
Én reám nem súlyosul.
Ám Diego átka
Kit se vett ki, szállt a'
Ifju, gyermek és öregre,
Születettre s nem szülöttre,
Fü, fa, halra és vizekre,

Kiterjedt az mindenekre,
S mert kire sem tett kivételt,
Ne legyek hát én kivétel!
Az előtt kell mennetek.
Aki nemzett bennetek,
Gondoljatok a jelszóra
— Szerte hangzik, hére-hóra, —
«A király, törvény s honért
Ont mindegyik honfi vért,
Minden honfi, hogyha jó,
Főleg hogyha hidalgó».
Hidalgók vagytok, tudjátok.
Mert véremből származátok.
Mindig emléktekbe' légyen:
Kezetekben dics s a szégyen!»

XCIV.

Don Gonzaló válaszolja,
S mondja: mind rosszul beszéltek.
A bárókat összegyűjti,
Hogy majd ők ítéljenek.
Zámorából távozik tiz,
A seregből szinte' más tiz.
Gonzaló fegyverkezik,
A csatába indul ám!
Őt követi négy fia,
Kit isten adott neki.
Zámora lakóihoz
Don Gonzaló így beszél:

«— Nagy hírű bárók ti, és
Hős nagy rangú férfiak,
Hogyha van közöttetek,
Ki részes az árulásban,
Ezt bevallani ne késsék:
Mondja meg, azonnal ám!
Mert inkább eltávozom
Afrikába, száműzésbe,
Mintsem hogy legyőzzenek,
A gonoszságnak ügyébe.
Most mindnyája válaszolt,
És egyik sem hallgatott:
«— Tűz égesse testünk, lelkünk,
Hogyha mi abban részt vettünk.
Zámorában senki sincsen,
Aki részt vett volna ebben:
Pusztán Vellidónak tette,
Ő volt aki elkövette.
Bátran indulhatsz küzdésre,
Menj, Gonzaló, ég nevébe'!»

LXXXII.

Don Ordonnez a harczytéren
Várt immár ellenfelére,
Amikor az agg Gonzaló
Zámorából épp kiére.
Négy fia jó mindjárt nyomba':
Igy nagyobb a dísz s a pompa.
Hogy meglátja Ordonnezt,

Pedro fiát, hijja ezt,
És áldását adva rája,
Ekképen szólott hozzája:
«— A fiam vagy, gondolj erre,
És hidalgó vagy még hozzá.
Menj a harcza városunkért,
És ontsd érte véredet'
Mint lovag halj a csatába',
S meg ne térj, halld, meggyalázva,
Mert jobb lesz meghalni néked,
Mintsem tán szégyenben élned».
Pedró rögtön ellenére
Tör nagy dühvel s bizakodva
Mindketten lándzsát szegeznek,
Ámde nem találják egymást.
Most őrzöngő vad dühvel
Kard után nyul mind a kettő,
Védené Pedro magát,
Hasztalan, már elkésett ő.
Sebből vérzik, vére fogy,
És halottan földre rogy.
Diego most felkapott
A földről egy nagy botot,
Azt a légbe' meghimbálja,
És nagy hangon ezt kiáltja:
«— Árvás, küld más fiadat rám,
Mert itt ennek már elég!
Hallva ezt Árvás, legott
Megszólítja Diegot.

Áldását adván reája,
Ezt is küldi a csatába.
Bátran küzdött, hősien,
De nem használt néki sem.
Ugy járt épen, mint testvére :
Néki is ki omla vére.
És megint himbált botot
Diego s fölordított:
«— Más fiut küldj a csatába:
Küldöttem ezt más világra».

LXXXIII.

Don Ordonnez már megölte
Gonzalónak két fiát,
S most a harmadikra várva
Egy kevésbé megpihent.
Eközben Árjas Rodrigot
Hijja Áriás Gonzaló,
S fájdalom gyötörte arczezal
Ekképen szól e fiához :
«— Nem szükséges mondanom, mert
Oly világos és olyan szent
Tartozásod ontni vért,
A megsértett városért.
Boszura, dühre fakaszt,
Ha tekintek a harcztérre :
A vér, mely fürösztí azt,
Két bátyád ártatlan vére.
S bár nem nézesz szét a téren.

— Hogy új gyöttelelem ne érjen —
Mégis meglátod azért,
Ellened kardján, a vért:
Foly két bátyád vére kardján,
Kardján, a kezén s a karján».
Ekképen szólván hozzája,
Ezer áldást ad reája.
«— Menj, fiam, — isten, kísérd őt! —
San Jágo legyen a védőd.
Nagy igazság kísér téged,
Ez leend a segítséged».
S megcsókolja össze-vissza,
Arzát könyekkel borítja.
Fia vesz magán erőt,
Ifju még és vakmerő!
Megy, hol Diegot találja,
Ez őt falatozva várja.
Rajt' új lándzsa és paizs,
Felkapott már lóra is.
És most egymásnak rohannak,
Hajh, mi szörnyen összezsapnak!
Rodrigo vitéz — s mi ritka! —
Ordonnezt nagyon szoritja.
Ordonnez dühre fakad,
És oldalvást visszacsap.
Rodrigot fején találja,
S azt középen ketté vágja.
Hejh, Rodrigo haldokolva,
Oly csapást mér Ordonnezre,

Hogy eszméletét veszíti,
 S egy könnyen nem térhet észre.
 A kantárt is vágja szét,
 S megsebzi a ló fejét.
 Fut a ló, roban vadul,
 Ninesen féke: megvadul.
 Ordonnez fékezni vágyna,
 Megkisérti: ám hiába!
 Így Rodrigo, bár halottan,
 Egyedül maradt csak ottan.

XC.

Az ódon, régi kapun,
 Mely soha sem volt bezárva.
 Háromszáz lovag vonul be:
 Élükön egy véres zászló.
 Köztük nagy diszes koporsó
 — Fegyverekkel van diszítve —
 És a koporsóba, ben,'
 Egy dícső halott pihen.
 Fernan Áriás neve:
 Gonzalónak gyermeke.
 Száz leány van könybe, gyászba,
 Mind a száz hidalgo lánya,
 S mind a száz leány rokon,
 Harmad, vagy negyed fokon.
 Egyik mondja neki: «Vérem!»
 És a másik: «Oh, testvérem!»
 «Bátyám!» mások így kiáltanak

S hijja másik sógorának.
Legtöbb könyvet hullata
A Hernando Urraca.
Ámde jó vigasztaló
Az agg Arjos Gonzaló !
«— Hallgass, lányom és ne sirj !
Állsz csak egy fiamnak sirján.
Hisz maradt még négy fiam.
S nem halt ám meg a koreshába',
Sem mulatva, sem kockázva,
Zámoráért omia vére,
Hogy hitedet óvta, védte.
Meghalt mint lovaghoz illik,
Küzdve hősi fegyverével!»

LXIII.

Zámora falánál
Büszke lovag áll ki,
Talpig fegyverzetben,
Mór ló van alatta.
«— Jól vigyázzatok a várra;
Aki ébren van s vigyáz,
Örködésem támogatja;
Ámde alva kit talállok,
Élve dobom őt a mélybe.
Zámora becsületét
Én vagyok hivatva védni.
Köztetek, ha van lovag,
Jőjjön, s csapjon össze vélem

Csak a Ciddel nem verekszem,
És öcscsével Bermundezzel».

E szavakat hogy ki mondta,
A jó Cid hallotta ám!

«— Ki lehet ez a lovag,
Aki bennünk így ki hí?»

«— Ortunnonak hinak, jó Cid,
Ortunno az én nevem».

«— Ugy eszedbe kelle jutni,
A gázlónál, az imént,
Hogy megvertem én a mórt,
S Babiecán nyargalék.

Akkortájban, jól emlékszem,
Nem voltál ily vakmerő».

Ortunno ezt hogy megérté,
A jó Cidnek válaszolt:

«— Még csak gyermek voltam akkor,
De immár megnőttem én.

És a fegyver forгатásban
Lettem ilyen vakmerő».

Ámde nem hilak ki téged,
Sem Bermundezt, az öcsédet,
Mert uram gyanánt tekintlek,
S te barátodként tekintesz,
De ha van egy más lovag,
Aki küzdni vágy velem,
Várok rája itt a téren,
Paripámmal, fegyverimmal.

C.

A burgosi Godeában,
 Hol esküsznek a hidalgok,
 Alfonzót megesketik,
 Don Sancho halálaért.*
 A jó Cid értette őt meg,
 A jó castillai Cid :
 Vaslánczot tartott eléje,
 A vállán van szűrnyü tegze,
 S az evangéljom az egyik,
 S a kereszt másik kezébe.
 Borzasztó, rémes az eskü,
 Összeborzad a király :
 «— Pórok öljenek meg Alfons,
 Pórok s nem nemes hidalgok,
 Asturia s Oviedo
 Ne legyen nekik hazájuk.
 Vasvillával öljenek meg,
 S nem lándzsával, sem dárdával,
 Sujsanak esontnyélü késsel,
 S nem aranyzott tőr hegyével.
 Súlyos csizma fedje lábuk,
 Es nem szalagos czipő,
 Hordjanak eső-subát,
 S nem finom, sem durva selymet,

* A következő néhány sor a jegyzet variánsából való.

S durva vászon ingeket,
Nem hollandi himzett inget,
Nyargaljon mind csak számaron
Nem összvéren, sem lovon,
Kantárjuk legyen kötélből,
S nem kibélelt czifra szíjból,
Öljenek meg a vadonban,
S nem városban, nyílt helyen.
Balfeledből szaggassák ki
Élő, vérző szivedet,
Hogyha nem felelsz valót rá,
Amit tőled kérdezek :
«— Rendeléd, vagy engedéd,
Hogy meggyilkolják öcséd ?
A király megesküdütt :
Vétkesnek magát nem érzé.
Ámde hogy megesküdütt,
Zord haraggal így kiáltott :
«— Szörnyü esküt kértél tőlem,
Szörnyü szókra esketél, Cid.
Ma te esketél, mig holnap
A kezem megcsókolod». —
«— A király kezét csókolni
Nem dicsőség én reám,
Mig az szégyenemre válik,
Hogy megcsókolá atyám». —
«— Távozzál országaimból,
Cid, te rossz, gonosz lovag,
S visszatérned nem szabad,

Mától fogva épp egy évig».
«— Helyesen van, válaszolt Cid,
Helyesen, kedvemre van.
Mit trónodról most parancsolsz,
Az első parancsod ez.
Csak *egy* évre száműzesz:
Én *négy* évre távozom».
S távozik már a vitéz Cid,
S nem csókol kezét urának,
Háromszáz lovag megy véle,
A háromszáz mind hidalgó.
És mindnyája ifju még,
Egyiknek sincs ősz haja,
Mind lándzsát tart a kezében,
Kardjuknak aczéla fénylik.
Mindnek tarsolya selyem
És kivarrott, czifra széli.
S hely is akadt, hol a jó Cid
Táborát felütheté.

CIV.

A palota erkélyén fenn
Ül, mereng egy szép leány,
Arcza csillag: átragyog
Éjszin, hosszú fátyolán.
Don Alfonzo arra megy,
S megszereti, hogy meglátja.
Szól: «Nőmmé teszlek leány,
Hogyha vagy király leánya.

Herczeg lány vagy : nem léssz nőm,
De rabszolgám, szeretőm.
Ámde jó Cid most megszólal,
S válaszol neki e szóval :
« — Nővéred az, nem tudod,
Nővéred, uram, hugod».
« — Ha nővérem, a király mond,
Tűz égesse őt fel még ma,
Ijjasimat szólitsátok,
S löjjetek reá mind ezélba.
S aki ezélt ma nem talál,
Megtalálja a halál».
A jó Cid megszólal újra,
És ezt adja válaszul :
« — De aki őt eltalálja,
Felség, őt nem éli tul.
« — A sátramból menj ki ismét,
Nem tűrlek meg, menj ki innét».
« — Hisz kopott már és nem uj,
Igy csak jót teszesz velem,
Majd enyémbé vonulok,
Mely szinarany és selyem.
S nem kéjvelgéssel szereztem,
Sem tivornya által, éjjel,
De szereztem a csatákon,
Zászlóimmal és kardéllel».

CXI.

Nem vagyok bűnös bár,
 De engedek mégis:
 A király parancsol,
 És enged a szolga.
 Tetszett a szent Szűznek,
 Hogy te légy szerencsés,
 S szükséged ne legyen
 Kardomra karomra
 Nem indít meg, jól tudom,
 Szégyenem, gyalázatom:
 Megrontják az irigyek,
 A legnemesebb szívet.
Végre is az idő
Lesz tanúm, hogy azok,
Mindnyájan asszonyok,
S én Rodrigo vagyok

A derék vitézek, akik
 Lakmároznak asztalodnál,
 Es hazug tanácsosid,
 Palotádban hősködők,
 Mért nem segítettek,
 Mikor fogva vittek,
 És én egymagamban,
 Tizenhárom ellen
 Vajjon nem védtelek?
 S ők eszeveszetten

Futottak a gyávák,
Megmutatva ekként,
Hogy hosszú a nyelvük,
De rövid a kezük.

Végre is az idő

*Lesz tanum, hogy azok,
Mindnyájan asszonyok,
S én Rodrigo vagyok.*

Emlékezz, királyom,
Don Alfonso vissza,
— Bár haragos vagy most,
Én nyugodt, s boszulva
Vagy te, míg én sértve —
Hogy imákat mondok
Szent Péterhez, Pálhoz,
Isten hogy segítsen
Mielőbb csatához
A pogány mórokkal.
És ha visszatérek,
Diadallal győzve,
Tartományt, várakat,
Népet, vazallokat
Rakok kezeidbe:
S végre is az idő
Lesz tanum, hogy azok,
Mindnyájan asszonyok,
S én Rodrigo vagyok!

CXII.

Alfonso király hallotta
 Cid hízelt szavait,
 Amidőn eltávozott,
 S a csatába indula.
 S így szólt udvaronezihoz:
 « — Zászlóink ma hagyta el
 A legbátrabb férfit,
 Aki a mór vért ontja.
 Bár merészen szól is ő,
 Szava annyira igaz,
 Hogy így még sem vakmerő,
 Bárha annak látszik is.
 És mert hűség, szeretet
 Tölti mindig bé szivét,
 Szabad nyíltan szólania,
 Ha királyával beszél.
 S most, hogy száműzésbe megy,
 Azt kell látnom: hogy habár
 Csak egyedül távozik,
 Ezer óhajt visz vele.
 S félek, hogy jó harcosom,
 Most királyát hagyva el,
 — Mert magamtól száműzém —
 Künn keres majd pártfogást.
 Már pedig, ha romba dől
 A ház egyik oszlop,
 Az egész utána dől

És a földön szerte hull.
 A királynak dolga rossz,
 Nem vigadhat ő soha,
 Mindig népe gondja nyomja,
 S messze földön harezol ő.
 A hidalgok csak kardjukkal
 Küzdenek királyukért,
 A királynak lelke, s kardja
 Fárad, szenved, s küzdve küzd.
 Hős, vitéz nagyon a Cid,
 Bátor és nemes nagy mérvben,
 Ámde nem alázatos:
 Mit vár égtől, s a királytól?
 Hadd távozzék Cid tehát,
 Hadd beszéljék messze földön,
 Hogy igazságos vagyok,
 S mindenkit megbüntetek.

CXIII.

Don Rodrigo de Vivar,
 És Jimena együtt vannak,
 S a számúzésről beszélnek,
 Mit jó Cid nem érdemelt.
 Don Alfonzo számúzi,
 Vigadnak az irigyek,
 De sir ám Castilia,
 Mert ez immár árva lesz.
 Cid kincsét és vagyonát
 Felemészté háboru,

Nincsen pénze annyi sem,
Mennyi a nagy utra kell.
Két zsidót hí meg ebédre,
S asztalához ülteti,
S kér tőlük ezer forintot,
Szép baráti szókkal ám.
Két ezüsttel töltött ládát
Biztosítékként ígér,
S hogyha nem fizet egy évig,
Adják el majd mind a kettőt,
S törleszszék a tartozást,
Amiként kialkudák.
Két ládát ad Cid nekik:
Homokot rejt mindenik.
A Zsidók a Cidbe bizva,
A pénzt átadják neki.
«— Oh, gyalázatos nyomor,
Hány erényt rákényszerítsz,
Hogy tőled szabadulandó
Bűnöket kövessen el!
Alfonso, uram, királyom,
Csak az árulókra hallgatsz,
S elzárod hived előtt
Füleid és váradat.
Távozom holnap Burgosból,
S meghódítok a határon
Egy kis váraeskát a hol
Megnyugosznak emberim.
Ámdé mind oly nagyra vágyók,

Akik vélem jönnek el,
A világ négy része is
Szűk lesz nekik, azt hiszem.
Zászlóim lobogni fognak
Váram büszke tornyain,
Jó fogadtatást lel nálam
Minden megsértett lovag.
Hogy országodnak nevét,
Fentartsam, megörökítem,
Mit meghódítok, a földnek
Uj-Castilia lesz neve».

CXV.

Nagy haragot táplál Alfons
Cid, a castiliai ellen,
Hogy ötet megesketé
Testvére halálaért.
Boszuját elrejtí mélyen,
És csak alkalomra vár.
Toledóból mór király jó
— Ali Maimon a neve —
Panaszolja a királynak,
Hogy Cid országába tört,
S ott Toledóig nyomulva
Sok mórt ejte foglyaul:
Hét ezer a foglyok száma
És a zsákmány rengeteg.
Alfonso király haragszik,
Cid ellen boszura gyul,

Most nagyobb, mint volt haragja,
 Mert nagyon eláztaták
 Az országnak nagyjai,
 Irigységből őt, a Cidet
 A király most Cidnek ír:
 Legfelebb kilenez napig
 Hagyja el országait,
 Mert nem tűri őt meg itt.
 A levelet don Rodrigo
 Rokoninak megmutatja,
 Mind vádolják a királyt,
 Hogy hálátlan Cid iránt,
 S hogy oly bátor és kipróbált
 Lovagot száműlni kész,
 Aki oly hiven szolgált
 Őt, atyját, s testvéreit.
 Mind azt mondja: vele megy,
 És mind hű szolgája lesz,
 S hogy mindnyája halni kész
 Véle a csata mezőn.
 Az ajánlat, az ígéret
 A jó Cidnek tetszik ám,
 S másnap reggel már elindul,
 A bivári ősi várból:
 Rokona mind vele megy,
 Lelkesült mind és vitéz.
 Rodrigo hozzájuk fordul
 És ekként szólítja őket:
 «— Castiliába visszatérünk,

Ha isten megengedi,
S vissza kincs- és hirrel térünk,
Ezt én mondom, én, a Cid !»

CXX.

A nemes Cid átvirraszt egy
Hosszu éjet reggelig,
Sirva hagyja el Jimenát
És kedves leányait.
Ám a hősöket meglátva,
Akik, San Pedro e őtt,
A nagy sikon rája várnak,
Bátor hangon így beszélt :
« -- Ötszázan vagytok hidalgok,
Kik kísérték engemet,
Nem kell mondnom, hogy mivel
Tartoztok a neveteknek.
Mivel engem a király
Jogtalanul száműzött.
Gondoljátok meg, barátim,
Hogy mind száműzésbe mentek,
S hogy vitézségtek, s karom
Örkődik hirem felett.
A király igaztalan bár,
Ne legyen szolgálja az,
Sőt a vérét ontsa ki,
Hogy legyőzze ellenét».
Válaszol mind : «oh, jó Cid,
Teljesen jogos beszéded,

S csak rendelkezéssel velünk,
 És mindnyájan engedünk».
 A mór földre most betörnek,
 Sok csatát megnyernek ott,
 Hódol is nekik erőd,
 Es király fizet adót.
 A nemes Cid hősisége
 Oly nagy dolgokat művelt,
 Hogy hódítva, Cid, hamar
 Valenciáig jutott.
 Zsákmányol nagy kincseket,
 És a hálátlan királynak
 Nagy ajándékot küld onnét:
 Eppen száz pompás lovat.
 Színaranyval áttörött
 Nyerget visel mind a száz,
 Száz mór szolga vezeti
 Zabhláján a száz lovat.
 S még száz kulesot küld neki:
 Hódolt váré mind a száz,
 S végre épp négy mór királyt
 Küld neki hűbéresül.
 S ez ajándékot viszi
 Hű titkára Ordonno.

CXXXIX

Győztesen tér vissza Cid
 Szent Péternek templomába,
 A mórok ellen vívott

Győzelmes csaták után.
 Harsognak a trombiták,
 Jelzik, hogy Cid érkezik,
 Babieca nyerítése
 Túl hangzik a riadón.
 Az apát és szent barátok
 Várják a kapuban őt.
 Istennek hálákat adnak,
 S Cidnek mind üdvöt kíván.
 Cid lováról most leszáll.
 S mielőtt templomba lép,
 A zászlót kezébe fogva,
 Ő, a győztes, így beszél:
 «— Számkivetve távozám
 Egykor te belőled szent lak,
 S most, hogy im, meglátogatlak,
 Igeden föld lett hazám.
 Száműzött hazám királya,
 Mivel egyszer Gadeán,
 Szigorubban, mint kívánta,
 Esketém meg — bátran ám!
 Törvényt meg nem szeghetém,
 Mert a népé az, és éppen
 Gyanutól mentém eképpen,
 Mint jó hűbérese, én.
 Oh, spanyol nép, te irigy!
 Így adsz hálát nekem, így!
 Tágíts országodat,
 S így köszöntöd kardomat.

Mit hódíték, hozom, im!
Tartományom, s váraim,
S átadom országom néktek,
Bár enyémből száműzétek.
Idegennek adhatám,
Ámde ilyet nem tesz ám,
Ki igazat oszt, s nem vár,
Don Rodrigo de Vivár.

CLX.

Sirdogál donna Jimena
— Egyedül van Ciddel ő —
Két lánya gyalázataért
Sir és Cidhez így beszél:
«— Hogy lehetséges, sennor,
Hogy kik félnek a csatán,
Két ember megsértni merjen,
Bár hozzád kevés ezer?
S mint van, hogy ezt nem szégyenléd?
Hisz azért vesztém atyámat;
Mert ha hogy megsértenek,
Boszut szoktál állani.
Gondold meg, hogy lányaid,
Akiket szülek neked,
Nem kölcsönben vett leányok,
Hanem a mi lányaink.
Gondold ám meg, kérlek, ezt,
S azt, hogy ez a gyáva nép
Ilyet elkövetni mer,

Tudva, hogy te vagy a Cid,
 És pedig boszud előtt,
 Mentségök sem volna ám.
 Bár mindig ismétlem ezt,
 Hallgass mégis most reám!»

CXLIV.

Hogy ebédét végzi jó Cid,
 A fejét kezébe hajtja,
 S pompás nyughelyére dőlve
 Ott magát álomnak adja.
 Rodrigo álma fölött
 A két veje örködött,
 S Bermudo — nyelve hebeg, —
 De a kardja jó, bezeg!
 Tréfálóznak és fecsegnék,
 Csendesen, nem ütve zajt,
 És a szájukat befogják,
 Hogy elfojtsák a kacaját.
 Egyszerre kiáltás hangzott
 — A ház is megrázkódott —
 «— Az oroszlan, az oroszlan!
 Ki feloldá, átkozott!»
 Bermudban nyugodt a vér,
 Megrettent a két fivér,
 Mindkettő úgy megijedt:
 Nem kaczagott, néma lett!
 Hangosabb lesz már a zaj,
 Érthetőbb már minden hangja.

Hogy egyik se távozik,
 Mind a három megfogadja.
 Az ifjabbik, Gonzalez,
 Rossz példával kezdi ez:
 Ágy alá futott legott
 S félve lapul ám meg ott!
 Az idősebb don Diego
 Kissé távolabb menekszik,
 Megnevezni sem lehet
 A rút helyt, ahol lefekszik.
 Az ijedt nép most betörtet,
 Hajh, nyomán a vad de csörtet!
 Don Bermudo vár a vadra,
 Fegyverét kezébe tartva.
 Ámde Cid most felkiáltott
 — S mindnyájan esodának tarták —
 Meglapult a vad, s hizelgve
 Csóváltgatta most a farkát.
 Jó Cid örvendett nagyon,
 S a vad nyakát megszorítva,
 Szép, hizelkedő szavakkal
 Visszaacsalta a kalitba.
 Hejh, hogy bámult most a nép,
 Ilyet meg nem érthetett ő:
 Cid hatalmasabb oroszlán,
 Bár oroszlán mind a kettő!
 A terembe visszatér Cid,
 — Vigan s nem ijedve jár —
 Kérdi: hol van két veje?

Gyávaságuk sejti már.

Bermudo ezt válaszolja:

«— Egyikről hirt mondhatok, lám,

Oda bujt, nézd, hogy meglássa,

Him, vagy *nóstény* az oroszlán.

Most belép don Pelaez,

Asturia hőse ez.

«— Meglelték a másik testvért.

Mondd, sennor, mit adsz e hírért?»

«— *Ámde kit?*» mond Cid. «— Hát ötet,

Szólt Pelaez, drága vódet!

Meglelték oly helyre bujva,

Hova az ördög se bujna.

Nézd, sennor, amott közelg már.

Messziről szemléld csak őt,

Mert ha közelébe mégysz,

Tartsd ám készen *füstölőt*».

Börtönéből ezt kihozva

A másik karjába dobják,

S pompás mennyegző ruhájok

Furcsa szennyből tisztogatják.

Mérges szemmel méri Cid,

Egyiket most, majd a mást,

Nem szól, ám nem tűrheti

Még sem el a hallgatást.

Megszólalt hát végre is

A kevély castillai,

Két vejét nagyon leszidja,

Ime, ezek szavai:

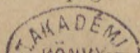
CXLV.

«— Bár soha se láttalak vón'
 Benneteket, gyermekek,
 Mivel ezen rossz kezdetből
 Rosszabb véget sejthetek.
 Ez a mennyegző ruhátok?
 Tán az ördög adta rátok!
 Mi manó lelt benneteket,
 Hogy ilyet műveltetek?
 Kezetekbe fegyvert tettem
 Es megfuttok mind a ketten.
 Hát nem vélem voltatok,
 Legalább, hogy várjatok?
 A király adott nőt néktek,
 Azt hivén, valamit értek.
 Szándokomban épp nem volt a',
 De királyom parancsolta.
 Agg koromba' ti lennétek
 Gyámolítóm — ily legények?
 Szép öregség várhat így rám:
 Mindkettőtök gyáva, hitvány.
 Élni sem kívánok ekként,
 Meggondolva, hogy mi történt.
 Köny fakad mindjárt szemembe',
 Ha ez eset jut eszembe.»
 E szavakat mondva Cid,
 — S rájuk boszankodva néz,
 Hogy az oroszlán elől

Megfutott a két vitéz.
A grófok ezt szégyenelték
És a Cidet meggyülölték

CXLVI.

Hogyha mély, gyilkos sebekből
Elvérzem majd a csatán,
San Pedro de Cardennába
Vidd a testem Jimenám.
A San Jago o'taránál,
Ki védszentem volt nekem,
Tétesd csontjaim a sirba:
Áldás rajtad ugy legyen!
Mivel az én jó vitézim,
Bár nem lesz köztük karom,
Nem hagyják el földemet,
Ne sirass meg, akarom!
Mór soha se lássa azt,
Hogy bánat emészt, fogyaszt,
S hallja zaját fegyvereknek,
Mig amott engem temetnek.
Kardom, a hires Tizóna,
Mely ékiti jobb kezem,
Ne vesziuse el jogát, s egy
Asszony kézben nem leszen.
És ha jó lovam Babjeca
— Tán isten szándéka volna —
Csak későbbben dőlne sirba,
És az ajtódon kopogna:

Nyiss ajtót, s kedvezz neki,
Bőven adj a jászolába,
Mert jó módra érdemes ló,
Mely urát hiven szolgálja.
Pánczélt, váll és lábfedőt
Tégy saját kezeddél fel rám,
A karvértet és a keztyűt,
Vértem, sarkantyúm s a lándzsám.
S ha, mielőtt a nap felkel,
Elüzöm a mórokat,
Az oltár előtt letérdelj,
S add reám áldásodat.»
E szavakat mondja jó Cid,
Válenciából kiérve,
Mór Bucarra haddal támad,
Vissza bár csak győzve térne!

CXLVII.

Válencia városához
Jó Bucar, mórok királya,
Sok előkelő nemessel
A jó Cid indul tanácsba.
A tanácskozás folyik már,
Két veje belép a Cidnek,
Eltitkolva árulásuk,
Mit szivükben rejtegetnek.
Cid fogadja a jövőket,
S jobbról ülteti le őket:
Cid remeg a harci kedvtől,

Ezek gyáva félelemtől.
Gyávákban — illet ki hisz még! —
Nincs bátorság, nincs vitézség.
Mig ezek benn értekeznek,
A tömeg kinn zsong, remeg,
Zendül sip, dob, trombita,
Érkezik a mór sereg.
Cid övéivel toronyba
Megy — ez ám magas torony még!
Oly magas, mint Cid eszméi,
S mily magas a csillagos ég.
Ott a büszke várfokon
A jó Cid büszkén kiáll,
S nézi, mint közeledik
Sergével a mór király.
Két vejének — hajh, de gyáva! —
A vitézség száll inába.
Don Rodrigot értesitik,
Hogy követ jó fel a várba,
Cid *leszdl*, hogy elfogadja,
Ám *nem szdl le* bátorsága.
Mig a mór beszél, a Cid
Komolyan tekint a mórra,
S megijed ez Cid szemétől
És ekkép kezd rá a szóra:
«— Az uram, Bucár király
E vár ellen azért törtet,
Hogy amit elvettél tőle,
Visszaadjad azt a földet.

Engem küld, hogy kérjem azt,
S hogyha békével nem adnád,
Fegyverrel szerzendi vissza
És hadával támadand rád.»

Cid a kérést, hogy megérti
— A beszéd őt épp nem sérti —
Gúny- és tréfával vegyes
Válasza, s mégis kegyes :
« — Mondd meg a királyodnak — szól —
A csatához értek én jól.
Drágán vettem ám nagyon
E várt, így el nem hagyom ;
Mert míg megszerezhetém,
Sokat küzdtem érte én.
Végtelen hálára indít
Az isteni kegyelem,
Hogy e vészes háboruban
Enyim lett a győzelem.
Ezt istennek köszönöm csak,
S rokonim, s barátaimnak,
Akik érte vért ontának,
Nagy becse van hát e várnak.»
A mór távozik jó szívvél,
— Cidre rátekinteni félt,
S még jobban, ha Cid beszélt —
És urához megy a hírrel.
Cid rögtön parancsot oszt,
Mit kell tenni majd ez ügyben,
Két vejének gyávaságát

Felismeri a szemükben.
Mondja, hogy maradjanak honn,
Erejük nem bírja meg, szent;
Fáj nekik e szemrehányás,
S nem tűrhette ezt a szégyent,
Mondják, ám, hogy halva-élve,
Ciddel mennek a veszélybe.
A Cid gyűjti emberit,
S rendezi mind harczy sorba,
S mind gyorsan, sietve mennek
— Legkivált Cid — a táborba.
Látva ezt a mór, s ijedve
Rohan im a harczy rendbe.
Harsan harczy riadal,
Kezdődik a viadal.
Lelkesit Cid, harczba érvén,
— Ő megy ám a hadnak élén.
Tömörülnek a sorok,
A Cid támadása gyors s vad,
A két ellen összeolvad,
S véres harcz kering-forog.
Tizenennyolcz király lesz foglya
Cidnek, és még többet fogna,
De a többi gyorsan eltűnt,
Mintha lábán szárnya volna.
Hosszu s véres volt a harcz,
Sok vér omlott — nem hiába! —
Cidé lett a győzelem,
S visszatért Valenciába.

Taps- és szép ajándékokkal
A lakósok rája várnak,
Aldják Cidet százezerszer,
Hogy védelme volt a várnak.
Ő vigan s elégedetten
Szép nejéhez indult menten.

CL.

Hahó, hahó! Ott közelg
Egy mór az országuton,
Gyors vágatva lovagol
Aranypejszin paripán.
Marocói könnyű czipő
S aranyos sarkantyú lábán,
Mellén fényes, csillogó vért,
A kezében hosszú dárda.
Válenciát nézi, nézi,
Mely sánczokkal védve jól.
«— Valencia, Valencia!
Égessen pokol tüze,
Mielőtt a keresztények
Elfoglaltak, mór valál.
De ha nem hazud e lándzsa,
Mór leszesz, hűtlen, megint.
S akkor azt a kutya Cidet
Szakállánál hurezolom
El magammal és neje,
Jimena rabnőm leszen,
S lánya Hernando Urraca

Szeretőm lesz, kedvesem,
S hogyha bájait meguntam,
Katonáimnak dobom.»
A jó Cid nincs messze, távol,
Jó Cid mind ezt hallja, hallja.
«— Jőjj ide hamar leányom,
Jőjj csak lányom donn' Urraca.
Vesd le dolgozó ruhádat,
Husvéti ruhát ölts gyorsan.
S azt a mórt, a kutya fattyát
Tartsd szép szóval, szép beszéddel,
Mig én nyergelem Babjecát,
S mig a kardom felkötöm.»
A leány — ugyancsak szép ám!
Kitekint az ablakon,
A mór, hogy meglátja őt
A leányhoz így beszél:
«— Allah áldjon meg, sennora,
Jó sennora, donn' Urraca!»
«— Áldjon téged is, sennor,
Jo sennor, isten hozott!
Hét éve, királyom, már hét,
Hogy szeretlek téged én!»
«— Ugyan annyi, oh sennora,
Hogy lelkemben élsz te is».
S ők amint így szót cserélnek,
A jó Cid már érkezik.
«— Isten véled szép sennora,
Bűvös-bájos kedvesem,

Babieca nyargalását
Hallom körme csattogását».
Sarkantyut ad a lovának,
Cid lova nyomába vágat.
A Cid így szól most lovához:
— Jól vigyázzatok szavára —
«— Átok arra az anyára,
Mely fiát nem várja meg».*
A kanczát hét izben éri
Cid, csak egy lándzsa-dobásra,
Ámde ennek lába könnyű,
S megelőzi Cid lovát,
Amig egy folyóhoz ére,
Hol egy csónak van a parton.
Hogy a csónakot meglátja
A mór örül ám nagyon,
És kiáltoz a halásznak,
Hogy csónakját oldja el.
A halász gyorsan eloldja,
S indulásra kész hajója.
A mór gyorsan benterem,
Nem gátolja senki sem.
Csónak indul a folyónak,
Jó Cid ekkor érkezik csak.
A mórt biztosságba látva
Majd megpukkadt haragjába'.
De dühe nem néma ám,

* Itt az anya alatt alkalmasint a mór lova, s a
fia alatt Babieca értendő.

Lándzsát dob a mór után,
S szólt: «Vedd, kedves vőm úram,
Vedd e lándzsát tőlem, nossza!
Eljön majd hamar a nap,
Hogy majd szólok: adsza vissza!»

CLXXXVIII.

Szomoru nagyon a Cid,
Csak két napja van még hátra,
Szólt, hogy jőjjön jó neje,
Jimenája, élte párja,
S Jeromos a püspök szinte,
Alvar is jön — azt izente —
És don Pedro Bermudez,
S Gil Diaz — titkára ez —
S hogy az öt már mind hozzá jut,
Jó Cid így szólott hozzájuk:
«— Jól tudjátok, hogy Bucár
Csakhamar eljön kevélyen,
Hogy Valenciát meghódítsa,
Melyet eddig én védettem.
Nagy sereget hoz magával,
S érkezik számos királylyal.
Légyen első dolgotok,
Hogy éltemet majd vesztem,
Mossatok meg és mirhával
Hintsétek be jól a testem.
Balzsamot is öntsetek rám,
Abból, mit küldött a szultán.

A fejemet és a lábam
Megkenjétek, ezt kívánom.
És te nővérem, Jimena,
S kik körül veszitek ágyom,
Hogyha éltemet bevégzem,
Ne sirassátok halálom.
Mit se sirjatok, mert nagy baj
Származik reátok — félek! —
Mert ha meghallják a mórok,
Megtudják, hogy már nem élek.
S akkor meghaltok ti sorba,
Ez aggály kísér siromba.
S ha Bucár eljönne mégis,
Rendeljétek az napon:
A falakon az egész nép
Ujjongjon, vigan s nagyon.
Trombitás nép mindig fujja,
Mintha vón' nagy heje-huji!
S hogy ha Castellába mégysz,
Édes-kedves nőm, Jimenám,
Emberidnek és a népnek,
Ezt csak nagy titokba' mond ám.
S hogyha nem mutatkozik mór
Sehol a tájon, vidéken,
Ne maradjon semmi itten,
Szedj majd mind-ent össze szépen.
S hogyha már ezt mind végezted,
Tedd Babiecára nyergem,
S tegyverimet mind felrakva,

Tétess fel majd rája engem.
Legszebb öltönyömet add rám,
S támaszsz meg majd jó erősen,
Hogy lovam bár ágoskodnék,
A nyeregből le ne essem.
Aztán add majd jobb kezembe
A Tizónát, a jó kardom,
S don Jeromino, a püspök,
Egyik oldalamhoz tartson,
S másik oldalt lesz Diaz:
Lovamat vezeti az.
S Bermudez, zászlómat vidd te,
Fennen tartva, jól kibontva,
Mint megnyert csatákon tetted,
Az ellennek vérit ontva.
S Alvar Fannez, te neked majd
Gondod seregemre leszen,
Támadj rá Bucár királyra
És — nem kétkedem ezen —
Őt s népét, bár mily sereg,
Bizonyosra megvered.
Ég igérte ezt meg, értem,
Ugy történik, mint beszéltem:
Kezetekbe jut a tábor
És sok kincset rejtő sátor.
A többit, hogy mint tegyétek,
Holnap mondom meg tinéktek,
Mielőtt szemem lehunynám,
A halálom szörnyű napján».

CXCI.

Aki senkit nem kimél,
 Sem királyt, sem gazdagot,
 Ajtómon kopogtatott,
 S szólított Valenciába.
 És mivel készen vagyok,
 Hogy engedjek a hívásnak,
 Végrendeletet teszek,
 A szándékaim, im ezek:
 «— Én Rodrigo de Vivár,
 Másik nevemen nevezve:
 «Cid, a bátor harczoló»,
 Mint a mórnépek neveznek,
 Istennek ajánlom lelkem,
 Vegye országába azt,
 A testem — földből való —
 Térjen vissza hát a földbe,
 S ha éltem bevégezém,
 Kenjenek illatszerekkel,
 Amiket küldött a szultán,
 Egész testem jól bekenjék.
 Tegyenek Babiecára,
 Számos zászlóim között,
 Melyeket Bucár királytól,
 S hiveitől vettem el.
 Meghagyom, hogy Babiecat
 Jól elássák és temessék,
 Hogy kutyák ne rágják csontját,

Ki oly sok kutyát letiprott.
 Gyász kíséretem képezzék
 Az apródok, s mind azok,
 Akik asztalomnál ettek,
 A jó, bátor harczosok.
 Szent Lázár kolostorának
 A Vivar-mezőt hagyom,
 Mely innét és túl terül el,
 S annak tartozékait.
 Item — rendelem: sirókat
 Mellém ne fogadjanak,
 Nőm könye elég nekem,
 Nem kell venni pénzen könyet.
 San Pedro de Cardennában,
 S ott a szent Halásznak táján
 Készítsék el siromat,
 Rajta bronz-émlék legyen.
 Item — meghagyom: adassék
 A zsidónak, kit megesaltam,
 Amidőn szükségbe' voltam,
 Szinezüsttel töltött láda,
 Súlyra egyező amazzal,
 Melyet megraktam homokkal.
 Gil Diaz, a kikeresztelt,
 Ki a mórtól Istenhez tért,
 Kapja hát- s mellvértemet,
 S minden pánczél ingemet.
 A nemes király, Alfonso,
 A jó püspök, don Lope,

És öcsém Alvar Fannez,
Rendeletem őre lesz.
Vagyonomnak többi részét
A szegények közt osztják meg:
Isten és az emberek közt
Közbejárók a szegények.»

CXCVII.

Halva fekszik don Rodrigo,
Kinek neve de Vivár volt;
Gil Diaz — Cid híj szolgája, —
Végzi, mit ura parancsolt.
Cid testét bebalzsamozza
— Megmeredt már minden tagja —
Ám szépsége nem vészett el;
Még piros az arczatja.
Szeme, mintha nyitva volna,
A szakállá lesimitva,
Ki se hinné, hogy halott;
Inkább: hogy élő van ott.
Hogy jól üljön a nyeregbe,
Gil Diaz ezt cselekedte:
Lóra tette a holt testet,
A hátára vás lemezt tett,
Másikat tett a mellére:
És a kettő összeére.
Két karját jól lekötözte,
Igy foldozta Cidet össze.
Támasztotta kétfelül,

S a szakáll alatt elül:
A holt test egyenesen állt,
S egyik oldalra se himbált.
Épen már tizenkét napja,
Hogy a jó Cid meg van halva.
A sereg ölt harcziás szint,
Harczba készül a vitéz mind,
Bucar ellen — ő az ellen —
S csőcselék vad népe ellen.
A midőn éjféltre járt
Babiećára helyezték
A holt testet, ugy amint volt,
És a lóra rákötözték.
Egyenesen föl nyergébe,
Épp ugy látszik, mintha élne.
Lábát fekete s fehér
Színű nadrág fedi be.
Mint a pánczél, mit viselt
Don Rodrigo éltibe',
S melyen meglátszott a varrás,
Öltöztették oly ruhába,
Pajzsát domboru felével
Akasztották a nyakába
Csákót tettek a fejére
— Pergamenből festve csak —
Ámde jól volt elkészítve,
S látszott, mintha vón' sisak.
A Tizónát nagy ügyesen
Beletették jobb kezébe,

S mily csodálatos! — úgy látszott,
 Mintha azt emelné légbe!
 Egyik oldalt Jeromino,
 A jó püspök ment mellette,
 Másik oldalt ment Gil Diaz,
 Aki a lovat vezette.
 Don Bermudez legelől megy;
 Cid zászlója fenn lobog,
 És utána, őrizetképp,
 Négyszáz hidalgo robog.
 Ez után vonul a hátvéd,
 Ennek is négyszáz a száma,
 S Cid testét bátor csapat
 Viszi a hátvéd nyomába!
 Száz hős képez sorfalat
 És a test mellett halad.
 Cid neje, donna Jimena
 Leghátul jön nőivel,
 Épp hatszáz lovag kíséri,
 S gondos szemmel ráfigyel.
 Csendbe' mennek, néma szájuk:
 Hinnéd, hogy csak *husz* a számuk.
 Valencia messze van már,
 Amidőn fölkel a nap,
 Alvar Fannez a legelső,
 Aki most fegyverre kap:
 Szemben áll nagy mór-sereg,
 Melyet a Bucár vezet.
 Egy mór nő van ő előtte,

Bátor ám — fegyver kezében! —
Mester ő a nyillövésben,
S mert a vesszőt bizton lőtte,
És a ezélt mindig találta,
Elnevezte őt a fáma:
«Török ivék csillagának».

Lóháton ül e vitéznő,
Ütközetben a legelső,
Társnőinek száma száz,
Bátor mind és jól csatáz.
A Cid ser'ge támad rögtön:
Halva fekszik mind a földön.
Mór Bucár ezt nézi, nézi
És sergének fővezéri;
Mind csak bámul és remeg,
Hogy küzd a spanyol sereg.
A mór lép, nagy félelmében,
Hetvenezer hősnek látja,
Aki túlról támad rája,
S mintha volna hófehérben.
Magasabb mindnyájánál egy,
Aki a sorok előtt megy,
Hólován, melyet ereszt
Bő fékre: veres kereszt
Van mellén zászló kezében,
Kardja tűzként villog éppen,
Mint a mórt aprítja, vágja,
Öldököl és fürdik vérben, —
Fut a mór: ezt ki nem állja.

Mór Bucár és fővezéri
Futnak — senki el nem éri. —
A tengerhez fut, hol várja
Gyors hajója s tenger árja.
A Cidék a mór után:
Senki sem menekszik ám!
Vizbe fult mind — kicsi hijja —
Tíz ezer kerül rabszíjra:
A hajóra nem jutottak,
Mert elindult, kinn szorultak.
Husz a főnökök közül
Elvész, Bucár menekül.
Cid vitézié a tábor,
A sok kincset rejtő sátor.
Kincsesel telik meg minden zseb,
Gazdag lesz a legszegényebb.
Mint jó Cid elrendelé,
Indulnak most Castillába,
S érkezhén — amint nevezték —
San Pedro de Cardennába,
Ott tették a Cidet sirba:
Emléke szivünkbe írva.

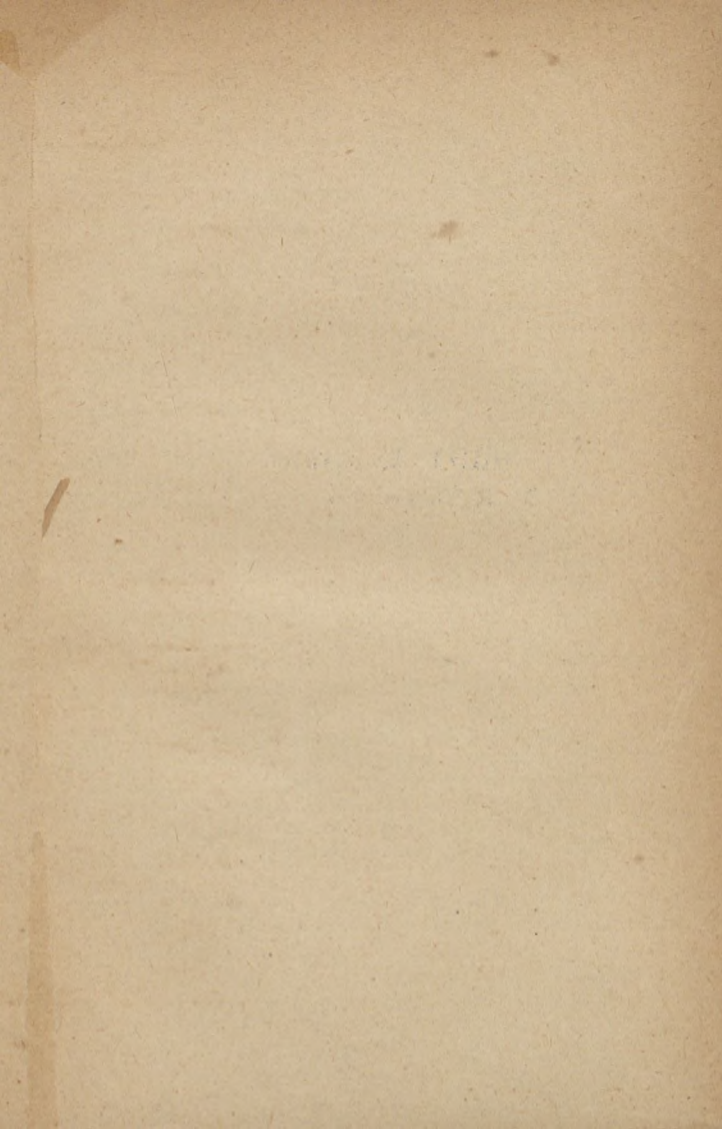

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

A TIZENHARMADIK FOLYAM TARTALMA:

- 211—22. **Vahot Imre:** Petőfi Sándor élete és művei.
123—24. **Sacher-Masoch:** A szerelmes szerkesztőség. El-
beszélés.
125—27. **Ferenczi Zoltán:** Bárá Eötvös József.
128—30. **Beksics Gusztáv:** Cid. Spanyol románcok.
-

NEMZETI KÖNYVTÁR

Magyar írók népszerű kiadása.

Szerkeszti: ABAFI LAJOS.

E díszes kiállítású s magyarázó jegyzetekkel és életrajzokkal ellátott vállalatból megjelentek eddigelé:

Balogh Zoltán összes művei		Katona József összes művei	
3 köt.	4.20	3 kötet	4.20
Beöthy László: Goldbach &		Kármán József művei 2 köt.	2.00
Comp. Regény	1.40	Kölcsey Ferenc élete. Irta	
Csokonai Mihály élete. Irta		Jancsó Benedek	2.-
Haraszti Gyula	1.60	Mikes Kelemen. Mulatságos	
Czakó Zsigmond összes művei		napok	1.20
2 köt.	4.-	— Törökországi Levelei	1.80
Dayka Gábor költeményei	1.-	Szemere Miklós összes művei	
Dugonics A.: Bátori Mária	1.40	3 kötet	4.80
Gaal József: Szirmay Ilona.		Sárosy Gyula összes művei	
Történeli regény	2.-	3 kötet	4.20
— Alföldi képek és humoros		Vajda János összes költemé-	
rajzok	2.-	nyei 2 kötet	3.-
— Történeli beszélyek	2.-	Vahot Imre emlékiratai és Pe-	
Kazinczy Ferenc: Pályám em-		tőfi Sándor emlékezete	2.-
lékezete	1.50	Vitkovics Mihály művei. 3	
— összes költeményei. 2 kötet	2.40	kötet	2.80
— Erdélyi Levelek	1.80	Zrinyi Miklós: Szigeti vesze-	
— Magy. Pantheon. Életrajzok	1.60	delem	1.20

 Minden kötet külön kötve is kapható, a bokötést (barna vászonban, piros matszéssel) 60 krral számítva.

 A 38 kötet egyszerre megrendelve, havi részletfizetésre is kapható, olyformán, hogy a megrendelésnél fűzött példányra előre fizetendő 7 frt, havonként pedig 4 frt kötött példányra előre fizetendő 10 frt, és havonként 5 frt azaz 7 frt, illetőleg 10 frt lefizetése s kötelező nyilatkozza beküldése mellett azonnal szállítjuk az összes megjelent köteteket.

 A ki pedig az egésznek árát egyszerre lefizeti, a fűzött példányt 56 frt 70 kr. helyett csak 40 frtért, kötött példányt 79 frt 50 k helyett csak 60 frtért kaphatja.

E 38 kötetre terjedő csinos könyvtárt tárczacikkekben behatóan ismertették a Pesti Napló, Egyetértés, Fővárosi Lapok, Pesti Hírlap, Pester Lloyd stb. kiemelve annak nagy fontosságát. A «Pesti Napló» pl. hangsúlyozván «a vállalat nagy irodalmi, sőt nemzeti jelentőségét», így folytatja: «olesósága, díszes kiállítása és a felvett írók nagy neve egyaránt utat nyithat neki a művelt magyar közönség minden rétegébe. Gazdag és becses olvasmányt találhat benne minden művelt ember, a ki a nemzeti irodalom múltja és a magyarság szellemi fejlődése iránt érzékkel viseltetik

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

Egyes füzet ára 20 kr., kettősé 40 kr., stb.

bafl Lajos: Mikes Kelemen	60 kr.	Obernyik beszélei	20 kr.
- Szerelmi népdalok	40 kr.	Phaedrus aesopi meséi	20 kr.
- Tréfás népdalok	40 kr.	Pontmartin: D' Aurebonne	
- Göcseji népdalok	40 kr.	marquisné	20 kr.
nyos Pál költeményei	40 kr.	Rényi R.: Petrarca	20 kr.
ristophanes: A békák	20 kr.	Sacher-Masoch: Holdas éj	20 kr.
rnóthi: A föld alatt	60 kr.	— Hitelezők, mint házasság-	
ayer F.: Czuczor Gergely	20 kr.	szerzők	20 kr.
oigár M.: A régi arabok	20 kr.	— A szerelmes szerkesztőség	40 kr.
rankovics: Shakespeare jel-		Schiller: Don Carlos. Ford.	
lemképei	40 kr.	E. Kovács Gy.	1 frt 20 kr.
aballero: Elbeszélések	20 kr.	Sealsfield: Túlvilági adósság	20 kr.
- Előítélet és felvilágosodás	40 kr.	Sheridan: A rágalom iskolája	40 kr.
astelar: Byron élete	60 kr.	Simiensi: A visszatért	20 kr.
ollins: Két beszély	20 kr.	Struensee G.: A Wallisból	20 kr.
zakó Zs.: Leona	20 kr.	Szana: A két Kisfaludy	40 kr.
jszaki K.: A cydoni alma	60 kr.	Szathmár K.: Képek a kö-	
reckmann-Chatrian: Fran-		zéporkból	40 kr.
cia életképek	20 kr.	Tennyson: Enid	20 kr.
erenczi Zoltán: Bárá Eöt-		Tibullus elegiái	60 kr.
vös József élete és művei	60 kr.	Tolnai: Somvári Fényes Ádám	20 kr.
askell: Mély titok	40 kr.	Torkos L.: A kigyóőr	40 kr.
szalan: A ki egy halottba		Tóth Ede: A tolong	40 kr.
szerelmes	40 kr.	— A falu rozsza	40 kr.
trillparzer: A szegény mu-		— A kintornás család	40 kr.
zsikus	20 kr.	— A névtelen hősök	40 kr.
rmei F.: Az aranypróba	40 kr.	— Költeményei	40 kr.
atona József: Bánk-bán	60 kr.	Tóth Kálmán: Irka-firka	60 kr.
- Lucza széke	20 kr.	Tóth Lőrinc: Sötét időkből	40 kr.
- Jeruzsálem pusztulása	40 kr.	Turgenyev: Az óra	20 kr.
terékgyártó E.: Tompa M.	60 kr.	— A fatalista	40 kr.
vassay: Meglőrték egymást	40 kr.	— Boldogtalan	40 kr.
amartinc: Gracziella	80 kr.	— Három találkozás	20 kr.
lakróczy: Becsület szegénye	60 kr.	— Költemények prózában	40 kr.
largetay D.: Föltámadás után	60 kr.	Vahot Imre: Petőfi emlékezete	40 kr.
lárkus József: Egy ballépés	40 kr.	Várad A.: Szív örvényei	20 kr.
loller: Arany tetemre hívása.	20 kr.	Virághalmi F.: A cserepár	
teményi A.: Kortörténelmi		naplója	60 kr.
rajzok 2 kötet	1 frt 60 kr.		

WILLIAM W. KELLY

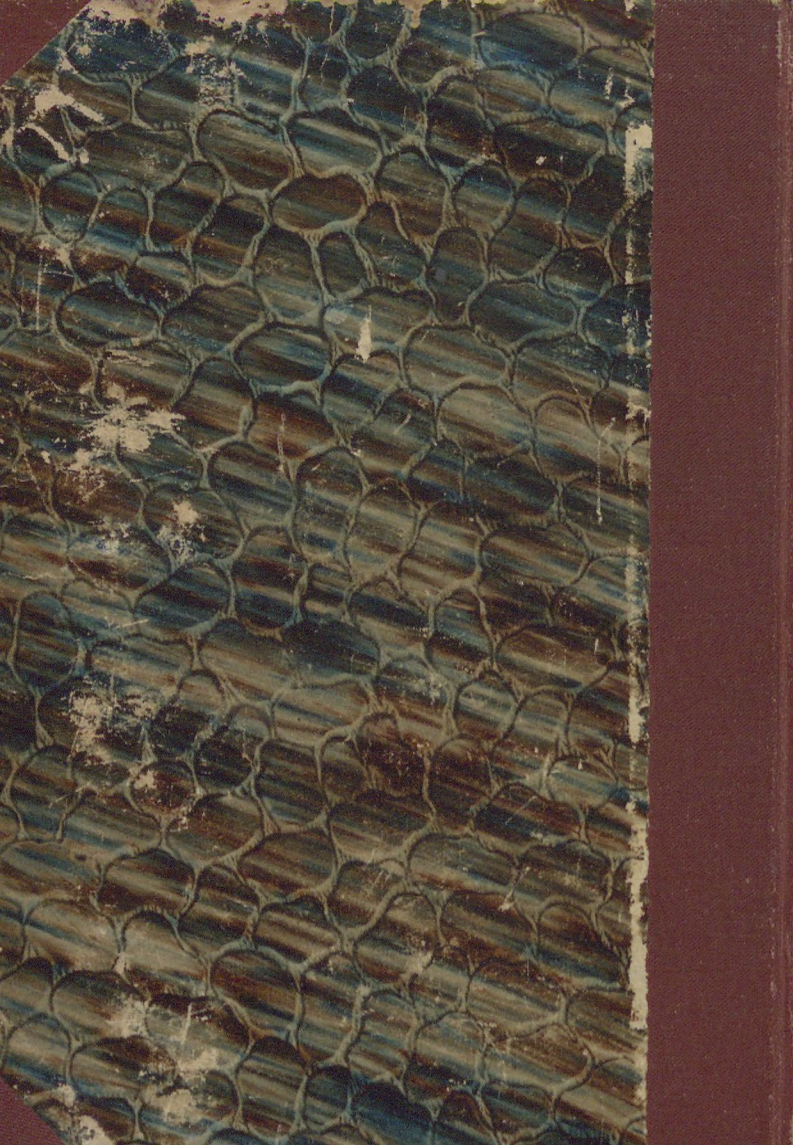
1840

NEW YORK

12, 13 57 59 62 94
131

MTA
KIK

226. 195

MAGYAR
KÖNYVESHÁZ.

13.